

De **Doorbraak-
methode**

7

Meer zeggenschap voor
mensen met **een lvb**

22

Institutioneel **racisme**

27

Relatieblad voor het sociaal domein

juni 2021 * nummer 2

MOVISIES

Macht-tegenmacht (en onmacht)

Kanariepietje in kolenmijn

Ook op onze website vind je artikelen waarin macht-tegenmacht als onderwerp prominent aan bod komen. In het artikel 'Wij zijn de kanariepietjes in de kolenmijn' bijvoorbeeld, gaat Janny Bakker-Klein in gesprek met Illya Soffer van Leder(in) en Isabel Joosen van de VNG. Daarbij staat de vraag centraal: een responsievere overheid die beter inspeelt op behoeften van burgers, wat is daarvoor nodig en hoe organiseer je dat? Hier een fragment: Isabel Joosen beaamt het belang van een gelijkwaardig speelveld tussen burgers en lokale overheid. 'Het is vooral de vraag hoe je die belangenbehartiging lokaal met elkaar goed organiseert. Weet je de betrokken mensen en ervaringsdeskundige te vinden, hoe ondersteun je wat deze groepen nodig hebben om hun stem te laten horen? Ik zie in de praktijk voorbeelden van heel mooie initiatieven. En vaak zijn de betrokkenheid van mensen en hun kwaliteit de sleutel tot succes hierbij.' Joosen zegt overigens het liefst weg te blijven van de termen macht en tegenmacht. 'Dat klinkt toch als wij-zij terwijl je juist vanuit gelijkwaardigheid op zoek gaat naar de ondersteuning en zorg die nodig is.' Volgens Soffer bestaat er een verkeerd beeld van wat tegenmacht door patiënten-, cliënten- en gehandicaptenorganisaties beoogt te zijn. 'Wij willen beleid niet tegenwerken of tegenhouden. Nee, we proberen beleidsmissers te voorkomen. En er zijn in de praktijk nogal wat beleidsmissers. Wij, als cliëntenorganisaties, zien dat vaak van mijlenver aankomen omdat wij dat aan den lijve ervaren. Wij zijn de kanariepietjes in de kolenmijn.' Lees het hele artikel online: movisie.nl/anderskijken-vervolg

Buurtwijs presenteert: Kennisplein Sociale Basis

Op het nieuwe Kennisplein Sociale Basis vind je alle relevante kennis over hoe je de sociale kwaliteit van buurten en wijken kunt verbeteren. Door dit Kennisplein op Buurtwijs te plaatsen, is er verbinding met verhalen uit de praktijk. In een buurt waar de sociale basis sterk is, kijken mensen naar elkaar om. Daarom neemt de aandacht toe voor het versterken van die sociale basis. Deze basis wordt gevormd door de informele netwerken, burgeractiviteiten en betekenisvolle relaties in buurten en wijken. Op het Kennisplein staan onderzoeksrapporten, publicaties, beleidsstukken en visie-artikelen. Deze stukken worden in korte teksten weergegeven waarna doorgeklikt kan worden naar de originele documenten. Deze zijn voortaan dus goed vindbaar.

Voor wie?

Een beleidsmedewerker die bezig is met een notitie over de sociale basis, een bestuurder van een welzijnsorganisatie die een subsidieaanvraag wil onderbouwen en een actieve bewoner die op zoek is naar hoe haar initiatief kan bijdragen aan de sociale basis in haar wijk: zij kunnen op het Kennisplein relevante documenten en artikelen vinden en die kennis toepassen in hun eigen praktijk. Uniek is dat iedereen hier zelf kennis aan toe kan voegen. Het is een plek waar we met elkaar bouwen aan een bibliotheek met de beste kennis over de sociale basis. Door deze bibliotheek te verbinden aan de praktijkverhalen op Buurtwijs en andersom ontstaat een win-winsituatie. Bezoek het Kennisplein Sociale Basis op buurtwijs.nl/kennisplein

Redactioneel

Moreel leiderschap

Het is alweer heel wat jaren geleden dat ik als kersverse wethouder aan de eerste vergadering van een Wmo-raad deelnam. We begonnen met een voorstelronde. Een lid van de Wmo-raad zei: 'Ik ben hier om op te komen voor de belangen van mensen met een verstandelijke beperking.' Daarop reageerde een ander lid van de Wmo-raad, zelf verstandelijk beperkt: 'Nee mevrouw, daarvoor zit ik hier. U bent hier voor de belangen van ouders van mensen met een verstandelijke beperking.'

Ik moest aan dit voorval terugdenken toen ik in deze Movisies (p. 22-23) het pleidooi las om mensen met een (lichte) verstandelijke beperking veel meer mogelijkheden te bieden om mee te doen, mee te denken en mee te beslissen, ook in politiek en beleid. Dat gebeurt niet vanzelfsprekend. In onze Wmo-raad was daarvoor destijds een coach nodig. Dat kostte geld en dat paste niet binnen onze eigen regels voor ondersteuning van een Wmo-raad. Een gemeentelijke professional vond dat onacceptabel en trok hierover bij mij aan de bel: 'Kennelijk vinden we het met elkaar heel normaal dat iemand die slechtziend is een bril nodig heeft om stukken te kunnen lezen. Waarom zouden we dan niet de kosten vergoeden van een coach, waardoor iemand met een verstandelijke beperking dezelfde stukken kan lezen?'

Jet Bussemaker (p.16-17) stelt vast dat we met elkaar iets niet goed doen, als mensen met complexe problemen te maken krijgen met de meest ingewikkelde regels. En sinds de toeslagenaffaire is zichtbaar geworden dat het andersom ook zo is. Dus dat mensen door ingewikkelde regels complexe problemen kregen. Macht en tegenmacht staat in ieder geval weer opnieuw op de politieke agenda.

Volgens Harry Kunneman (p. 14-16) kunnen professionals zich niet verschuilen achter hun bureaucratische taak en functie. Zij blijven in morele zin aanspreekbaar op hun handelen. Daarmee maken zij het verschil, zoals die professional, die tegen de regels in een lans durfde te breken voor de deelname van de persoon met een verstandelijke beperking in de Wmo-raad. Maar het organiseren van tegenmacht vraagt ook om een bepaald normstellend en normbewakend leiderschap, zoals Jerry Afriyie en Dionne Abdoelhafiez Khan (p.27-28) bepleiten.

Janny Bakker-Klein, bestuurder Movisie

In dit nummer

4
'Professionals oefenen altijd macht uit'. Interview met hoogleraar Harry Kunneman

7
De Doorbraakmethode helpt inwoners die in de knel zitten

14
Erik Gerritsen zwaait af bij het ministerie van VWS

17
Hoe voorkom je dat mensen vermorzeld raken in het systeem? Interview met Jet Bussemaker

22
Meer zeggenschap voor mensen met een lichte verstandelijke beperking

27
Jerry King Luther Afriyie en Dionne Abdoelhafiezhan over institutioneel racisme

GEMEENTEN

- 10** Delft werkt datagedreven
- 19** De overheid moet leren aansluiten bij bewonersinitiatieven
- 30** Cliëntondersteuner in Teylingen
- 31** Wijkteams gevolgd
- 32** Wat werkt bij lokaal LHBT-beleid?
- 34** Simpel switchen van dagbesteding naar werk

DE PROFESSIONAL

- 12** Tegengaan stalking vraagt om specifieke expertise
- 21** Roxanne was dakloos en voelde zich onmachtig
- 25** Betere toegang tot hulp en ondersteuning
- 29** Hoe ondersteunen we eenzame jongeren?
- 36** Feiten en cijfers over acceptatie LHBTI-personen
- 37** Sociaal uitzendbureau voor ervaringsdeskundigen

Sommige artikelen in dit nummer staan in het teken van het thema **macht-tegenmacht (en onmacht)**. Boven die thema-artikelen staat dit symbool:

Hoogleraar filosofie Harry Kunneman

Professionals oefenen altijd macht uit

Hoogleraar Harry Kunneman verdiept zich al decennialang in de filosoof Habermas en diens begrip machtsvrije dialoog. Kunnen die ideeën helpen om macht en tegenmacht in het sociaal domein meer in balans te brengen? Kunneman: 'Ik ben opgehouden met het gebruik van woorden als systeemwereld en leefwereld.'

Door: Olaf Stomp en Peter Rensen

Waar komen de begrippen leefwereld en systeemwereld vandaan?

Harry Kunneman: 'Ze zijn geïntroduceerd door de filosoof Habermas, lid van de Frankfurter Schule. Habermas was anders dan zijn leermeester optimistisch over wezenlijke veranderingen in de samenleving. Hij heeft dat sociologisch vertaald via het begrip leefwereld. Dat is de alledaagse wereld waarin mensen face to face met elkaar verkeren, waarin ze vertrouwensrelaties onderhouden en samen strubbelingen opvangen. Habermas' gedachte was: in die leefwereld domineert gelijkwaardige afstemming. Mensen kunnen consensus bereiken over de vraag hoe ze samen door één deur kunnen. Dat doen ze ook tegen de achtergrond van allerlei stilzwijgende afspraken. Neem dit interview – daarover zijn de impliciete spelregels duidelijk - jullie stellen vragen en mogen ervan uit gaan dat ik waarachtig antwoord geef.'

En als die afstemming niet lukt?

'Als de communicatie daarentegen verstoord wordt, zo redeneert Habermas, kunnen we dat oplossen door samen te onderzoeken waar het wringt. Dat doen we idealiter in een machtsvrije dialoog – waarbij we al argumenterend en elkaar bevragend tot overeenstemming proberen te komen.

In de systeemwereld gaat het er anders aan toe. Daarin domineren andere afstemmingsprincipes. Die principes maken communicatieve afstemming overbodig. Voorbeeld: ik ga naar een winkel, leg een paar euro neer en wijs op een brood. Ze zullen me een lompe hark vinden, maar het lukt me waarschijnlijk om dat brood te krijgen. De communicatie wordt als het ware versmald. De systemen zijn volgens Habermas ingericht op het inperken van communicatie via de media, geld en macht en kunnen daarom efficiënt werken.'

De begrippen leefwereld en systeemwereld worden in het sociaal domein veel gebruikt. Hoe kijk jij daar tegenaan?

'Hiervoor is nog een derde begrip van Habermas van belang: de kolonisering van de leefwereld door de systeemwereld. De systeemwereld dringt de leefwereld binnen en legt eigen maatstaven op. Bijvoorbeeld een sociaal werker die een keukentafelgesprek voert met een cliënt. Of een psycholoog of pedagoog die volwassenen of kinderen helpt om beter te 'functioneren'. Die professionals verkleden zich daarbij als het ware als leefwereldgenoot. Maar het doel van zo'n keukentafelgesprek of begeleiding ligt ook buiten het gesprek zelf. De professionals hebben ook als taak om sys-

temische processen goed te laten verlopen. Ze moeten bijvoorbeeld beleid uitvoeren van de gemeente. En zo worden deze begrippen vaak gebruikt. De systemen als de onpersoonlijke vormen van bureaucratie. Waarin de menselijke maat ontbreekt en waarin de burger niet gezien of gehoord wordt. En waarin maatschappelijk onrecht gereproduceerd worden. Leefwereld en systeemwereld zijn de 'goodies' en de 'baddies' geworden.'

Check: doe jij werk dat deugt en werk dat deugd doet?

Ja, dat frame zie je ook in het sociaal domein terug en in het spraakgebruik. Systeemwereld slecht, leefwereld goed?

'Klopt. En daarom ben ik opgehouden met deze begrippen te gebruiken. Ze reduceren de complexiteit. Er is geen systeem dat buiten en boven ons zijn gang gaat, mensen doen systemen. Ze realiseren systemische afstemming in hun handelen. De toeslagen-affaire is daar een helder voorbeeld van. Tien jaar lang hebben mensen onbekommerd systemen gedaan. En nu wordt ontdekt dat het morele kompas verdwenen is.'

Mensen dóen systemen. Kun je dat toelichten?

'Door het zo uit te drukken, probeer ik vast te houden aan een handelingstheoretisch perspectief op bureaucratie en economie. Zodoende blijven professionals in morele zin aanspreekbaar op hun handelen. >>

Hun bureaucratische taak en functie is altijd onvoldoende legitimatie om de vraag naar rechtvaardigheid buiten de orde te stellen. Je kunt je als professional niet verschuilen achter het motto: het moet volgens de wet, of: zo werkt de economie nu eenmaal. In de tweede plaats denk ik dat Habermas een veel te rooskleurig beeld heeft van de leefwereld. Ik kom op het niveau van persoonlijke relaties tussen mensen veel gedoe en geklooi tegen en datzelfde geldt ook voor werkomgevingen. Kortom: macht, onrecht en uitsluiting vinden we in verschillende vormen overal.'

Professionals moeten elkaar begrenzen en bemoedigen

Je wilt van de begrippen systeemwereld en leefwereld af?

'Ja, ze zijn veel te simpel. Ze verleiden ertoe om de rol van professionals veel te mooi voor te stellen. In mijn ogen is professioneel handelen altijd normatief geladen. Professionals oefenen altijd macht uit, zichtbaar of onzichtbaar. De vraag is dus of ze hun macht ten goede uitoefenen of niet, of hun werk deugd en deugd doet. Onze zoektocht, vanuit normatieve professionalisering (zie kader) en waardenwerk, is hoe we vanuit de dagelijkse praktijk van het werk zelf de morele horizon van een beroepspraktijk kunnen laten oplichten. Wanneer professionals de ruimte nemen en krijgen om de complexiteit van hun eigen werk en de trage vragen die ze daarin tegenkomen te onderzoeken, dan komt in mijn ervaring die morele horizon altijd tevoorschijn.'

Is die ruimte er voor professionals om macht ten goede te gebruiken?

'Ik vind een verklaring niet zo interessant. De vraag is meer: wat helpt om dat meer te doen?'

En wat helpt dan?

'Door de vraag naar werk dat deugd en deugd doet in het professionele handelen consequent mee te laten lopen. Normatieve professionalisering draait om het bevorderen van reflexieve praktijken. Dat geldt voor de politiek, voor sociaal werk, voor mij en

ook voor jullie bij Movisie. Jullie agenderen vraagstukken omdat jullie die belangrijk vinden. Wat jullie onbelangrijk vinden verdwijnt naar de achtergrond. Het is belangrijk om steeds weer ruimte te maken voor kritische reflectie op de morele horizon die achter die keuzes liggen. Doen we wel het goede? Ik voorspel dat dit geen dagelijkse praktijk is in jullie werk.'

Goeie vraag. Daar komen we straks op terug. Maar eerst gaan we graag nog even door op het thema macht en tegenmacht. Vind je dan dat normatieve professionalisering voldoende is om macht en tegenmacht te organiseren? Mensen als Pieter Omtzigt gaan een stuk verder. We moeten instituties radicaal anders laten functioneren om tegenmacht beter tot zijn recht te laten komen.

'Ik hield laatst een inleiding voor bestuurders en daar was iemand bij van de Belastingdienst. Hij vertelde hoe ze daar nu van bovenaf de geconstateerde morele lacune aan het opvullen zijn. Het beleid dat geleid heeft tot de toeslagenaffaire is met instemming van alle hoge organen gevoerd. Uitvoerders in de organisatie zouden dan nu van bovenaf te horen krijgen dat het allemaal anders moet. Ik kan me voorstellen dat ze daar zeggen: krijg het heen en weer.

Ik zeg daarmee absoluut niet: geef professionals als individu de ruimte, want professionals doen regelmatig domme dingen of dingen die niet deugen. Ze moeten elkaar dus kunnen begrenzen, maar ook bemoedigen. Door verhalen te delen en daarop te reflecteren over wat goed en wat niet goed gaat in het werk. Zo kunnen professionals in de moerassige gronden waar ze hun werk doen, samen steeds opnieuw ijken wat daar goed handelen is. Ik zie in de praktijk dat mensen daarvan opknappen.'

Je kunt je als professional niet verschuilen achter het motto: het moet volgens de wet

Terugkomend op je vraag aan Movisie. We werken met ervaringsdeskundigen bij Movisie. Die wijzen ons op weeffouten in onze manier van werken en houden ons een spiegel voor. Over hoe de samenleving functioneert en veelal niet functioneert voor veel mensen in een kwetsbare positie. Is daarmee datgene wat wij in ons werk doen dan niet een druppel op een gloeiende plaat? Dat is best confronterend. Hoe dan verder, denken we wel eens. We zitten ook maar in het systeem vast.'

'Dat is heel interessant. Ik denk dat deze problematiek op veel plekken speelt. Er zijn zoveel krachten die ons in een spoor houden waarin naar de achtergrond verdwijnt wat echt belangrijk is. Het begint met het uitspreken van dat onbehagen. Dat biedt een kans om meer in waarheid te leven en te werken. De kunst is om die worsteling niet weg te duwen, maar dieper de pijn in te gaan. Daarom hamer ik zo op het belang van het steeds weer delen van verhalen van professionals over wat ze in de moerassigheid ervaren en wat daar ook moreel in oplicht. Daarmee kun je ook aan bestuurders laten zien: dit is onze realiteit, zie hoe we worstelen en zie hoe belangrijk het is dat we ons echt kunnen verbinden met het lot van de mensen voor wie we werken. Het is jullie taak als communicatieadviseur of programmaleider om je in het licht daarvan steeds weer af te vragen of je de macht die je hebt ten goede uitoefent.'

Over Harry Kunneman

Harry Kunneman is emeritus-hoogleraar Sociale filosofie aan de Universiteit voor Humanistiek. Hij houdt zich in het bijzonder bezig met theorie en praktijk van normatieve professionalisering. Kunneman publiceerde een tiental boeken en bundels en vele artikelen op het gebied van de sociale theorie en de filosofie van de menswetenschappen.

Doorbraakmethode helpt inwoners die in de knel zitten

Niet doormodderen, maar doorbreken

De Doorbraakmethode werkt echt: 81 procent van de mensen ervaart meer kwaliteit van leven na het inzetten van deze methode. Eelke Blokker, oprichter van het Instituut voor Publieke Waarden, legt het uit.

Door: Hans Alderliesten

>>

Wat is er aan de hand?

'Het Instituut voor Publieke Waarden houdt zich bezig met inwoners die meerdere problemen tegelijkertijd hebben. In de samenloop van al die problemen kunnen inwoners in de knel raken. Dat maakt hen behoorlijk onmachtig. Je komt als het ware tegenover het systeem te staan. Stel dat mensen schulden hebben én ggz-problematiek én opvoedproblematiek. Deze problemen gaan lastig samen. Je komt bijvoorbeeld niet in aanmerking voor een behandeling door een psychiater als je nog schulden hebt. Omgekeerd zegt de schuldhulpverlening dat je eerst naar de psychiater moet voordat er aan de schulden kan worden gewerkt. Bestaanszekerheidsproblematiek gaat helaas vaak samen met andere onzekerheden in het leven. Geldproblemen en huisvestingsproblemen zijn een giftige combinatie waardoor inwoners in de knel komen te zitten.'

En de gevolgen?

'Er zijn veel inwoners die met dit soort problematiek zitten. In 1 procent van de huishoudens investeren we 30 procent van

de middelen uit het sociaal domein. En in 4 procent van de huishoudens geven we 50 procent van de middelen uit. Er is een uitruil tussen bestaanszekerheid en zorgkosten. We weten dat mensen met langdurige schulden 30 procent meer zorg gebruiken. Het kan beter, goedkoper en handiger, zo is onze overtuiging. Zeker in de situaties waarin het ingewikkeld is. Inwoners bevinden zich in deze gevallen in een kluwen van problemen. Waar is het begin van het bolletje wol? Je wordt niet meer geholpen bij loketten. Je blijft heen en weer pingpongen, je kan radeloos worden. Sommige inwoners ontwikkelen verzet tegen het systeem of nemen een apathische houding aan. Ze weten niet meer waar ze moeten beginnen. Het levert stress en allerlei gezondheidsklachten op. Je begrijpt: de kwaliteit van leven staat bij deze mensen zwaar onder druk.'

Hebben we het systeem verkeerd ingericht?

'Het ligt niet aan de wet, het ligt aan ons. Er is veel meer mogelijk dan je denkt. De wet is non-existent in de uitvoeringspraktijk. Professionals zijn niet op deze manier bezig met

Het ligt niet aan de wet,
het ligt aan ons

wetten. Wel is er sprake van allerlei routines en gebruiken. Woekeren met schaarste, dat komen we vaak tegen. Professionals anticiperen op wat ze tegenkomen. Ze proberen bijvoorbeeld de stress te verlichten in plaats van de oorzaak weg te nemen. Professionals bewandelen olifantenpaadjes om er toch nog wat van te maken. We komen erachter dat we onvoldoende gebruik maken van de wettelijke mogelijkheden. Bovendien zijn we bezig met symptoombestrijding. Huishoudens worden daar niet gelukkig van. Professionals ook niet, die willen graag doen wat nodig is.

Er wordt geroepen dat professionals ruimte nodig hebben en lef moeten tonen. Dat vind ik de dood in de pot. We moeten terug naar de bedoeling, zoals Wouter Hart betoogde

Over de Doorbraakmethode

De Doorbraakmethode is er om maatwerk makkelijker te maken, aldus het Instituut voor Publieke Waarden. Makkelijker voor professionals, voor gemeenten en voor verzekeraars. Met een app, online leeromgeving, boek en help-out is het voor elke sociaal professional mogelijk om maatwerk te maken én te onderbouwen met een maatschappelijke rekensom en de wet. Kijk verder op doorbraakmethode.nl

in Verdraaide organisaties (2013). Hoe kom je achter de bedoeling? We moeten ervoor zorgen dat we professionals houvast geven. Bijvoorbeeld door hen mandaat te geven. De professional bekijkt en beoordeelt wat nodig is. Als hij of zij met een plan komt, moeten we daar opvolging aan geven. De belofte van de decentralisatie was: we gaan generalistisch in de frontlijn aan de slag, op zoek naar handige oplossingen.'

Wat betekent dit voor de toegang tot hulp?

'Daar ligt de sleutel tot beter gebruik van voorzieningen. We moeten niet doormodderen, maar doorbreken. Als we écht

bereid zijn om generalistisch te werken, dan betekent het dat je de professional in de frontlinie serieus neemt. We zullen de toegangsmedewerker moeten ondersteunen in wat hij of zij nodig vindt en daar opvolging aan geven. Dat is lang nog niet overal de praktijk. Laten we tegen de toegang zeggen: jullie zijn de toegang, jullie zijn verantwoordelijk, we vertrouwen erop dat jullie je werk goed uitvoeren. Toegangsmedewerkers moeten serieus genomen worden, hoe dan ook. Op basis van autoriteit en gezag moeten zij uitspraken kunnen doen over wat nodig is om inwoners passend te ondersteunen.'

Wat kunnen gemeenten doen?

'Professionals in de toegang kun je uitnodigen om een goed plan te maken. Stuur ze doelloos op pad. Niet de doelen van de organisatie of de gemeente zijn leidend, maar die van de inwoner. Durf uit te gaan van de doelen van inwoners! Hoor het verhaal aan, weeg af, durf regie te voeren. Overwegende alles wat ik heb gezien, stel ik dit en dat voor. Dát moet gefaciliteerd worden en dat kan ook! Dus niet: drempels opwerpen, uitstroom versnellen, doorlooptijd verkorten. Waar dit kan, is het mooi, maar dat is niet het doel. In de bureaucratische omgeving

van de gemeentelijke organisatie zouden toegangsmedewerkers op bereidwilligheid moeten stuiten in plaats van op onbegrip of beheersingsdrang. De bereidwilligheid van gemeenten om deze beweging te maken is oprecht, dat geloof ik wel. De kinderopvang-toeslagaffaire is een lelijk voorbeeld, maar overall proef je de wens om op een ander paradigma over te gaan. Doen wat je nu doet, is veel duurder.'

Hoe helpt de Doorbraakmethode?

'Door middel van actieonderzoek proberen we als het ware het systeem te hacken. We willen patronen ontdekken, we zijn dol op data. Samen met professionals pakken we casuïstiek op. We brengen het lek in beeld. Gemeenten vragen ons dat te doen. Ze willen daarop acteren. Niet voor niets adresseren we onze bevindingen bij gemeenten, maar ook bij de rijksoverheid, verzekeraars, uitvoeringsorganisaties. In Den Haag hebben we met de Doorbraakmethode een groot aantal casussen opgepakt. De Hogeschool van Amsterdam deed onderzoek naar deze aanpak. Wat bleek? 81 procent van de mensen bleek ná het inzetten van de Doorbraakmethode een hogere kwaliteit van leven te hebben. Grofweg komt het erop neer dat we investeren in bestaanszekerheid en besparen op zorg. Investeren in bestaanszekerheid leidt tot het verminderen van stress. En dus tot vermindering van klachten die met stress samenhangen. Je kunt op je klompen aanvoelen dat dit een positief effect heeft op huishoudens, gezinnen, opvoedsituaties. Mensen krijgen hun geld en woning op de rit: daarmee krijgen ze grip op hun leven. En dat is toch uiteindelijk waar je het voor doet?'

Anita Peters, programmadirecteur Movisie

'De Doorbraakmethode is een voorbeeld van een interventie waarbij inwoners die in de problemen zitten, passend geholpen kunnen worden. Mooi om te lezen dat de Doorbraakmethode aanwijsbaar bijdraagt aan de maar om de kwaliteit van leven van inwoners en aan de kwaliteit van dienstverlening. De komende jaren willen we prioriteit geven aan het versnellen van de transformatie in het sociaal domein, samen met gemeenten en actieve bewoners. Daarbij stellen we mensen in een kwetsbare positie centraal en ontwikkelen we gezamenlijk kennis over financiële en organisatorische randvoorwaarden binnen gemeenten. Daarmee zorg je voor een duurzame verbetering van hun positie. We nemen principieel de leefwereld van inwoners als vertrekpunt en kijken naar wat voor hen van betekenis is. Dat wil uiteraard niet zeggen dat we de inrichting van de functie van 'toegang tot sociaal domein' niet belangrijk vinden. Zeker wel, maar ten dienste van de inwoner. En als de inrichting is aangepast, krijgen de professionals vervolgens de ruimte om dat te doen wat voor inwoners van betekenis is. Bij de Doorbraakmethode gebeurt dit al. Het is te hopen dat deze en andere aanpakken breder ingang vinden in het sociaal domein. Zo kunnen we ervoor zorgen dat de inwoner passend ondersteund wordt.'

Datagedreven werken in Delft

Datagedreven werken – sturen op basis van data - wint terrein in het sociaal domein. In Delft trekken de adviesraad Sociaal Domein en de gemeente daarbij samen op.

Door: Tea Keijl

'Datagedreven werken gaat over kritisch kijken hoe zaken echt in elkaar steken', zegt Harry ter Braak, voorzitter van de adviesraad Sociaal Domein Delft. 'We denken intuïtief vaak te weten hoe verbanden van oorzaak en gevolg lopen. Maar dat hoeft niet per se de werkelijkheid te zijn. Een goede dataorganisatie helpt om verder te kijken dan dat onderbuikgevoel.'

Dure huizen

Ter Braak begon zijn werkzame leven in de wereld van onderzoek en statistiek. In de jaren 80 stond hij aan de wieg van het Delftse inwonerspanel. 'Ik dacht vroeger altijd dat hoogopgeleide mensen die veel verdienen in de mooiste huizen wonen. Totdat uit data bleek dat dat niet per se zo is. Praktische intelligentie blijkt een belangrijke rol te spelen: mensen die heel handig zijn, wonen vaak in prachtige huizen. Die contra intuïtieve informatie is nodig voor goed beleid.'

Jeugdzorg

Informatieregisseur Paul de Vreede van de gemeente Delft is het met hem eens. 'Daarom is de lijn bij onze gemeente dat er een informatie-adviseur aansluit bij elk nieuw vraagstuk waarmee de beleidsmakers aan de slag gaan.' Als voorbeeld noemt hij de jeugdzorg en het vraagstuk van de doorverwijzingen. Veel gemeenten willen daar meer grip op krijgen via de wijkteams. 'Maar dan is het wel belangrijk om goed in kaart te brengen hoe de aantallen verwijzingen feitelijk liggen. Hoe ligt eigenlijk de verhouding tussen huisarts en wijkteam?'

Verhalen

De samenwerking tussen gemeente en adviesraad op het vlak van datagedreven werken ontstond een paar jaar geleden op initiatief van de adviesraad. Ter Braak: 'Wij als leden van de adviesraad spreken met heel veel en heel diverse inwoners. We horen veel individuele verhalen. Die wilden we graag tegen de beschikbare kwantitatieve data aanleggen: aan de ene kant om te kijken of signalen breder leven en aan de andere kant om te weten of we wel alle problemen zien.'

Meedoen

Die wens viel direct in goede aarde bij De Vreede. Vooral omdat de frequente en actuele inwonersraadpleging door de adviesraad een welkome aanvulling op de gemeentelijke data kan zijn. Dat sloot goed aan op de wens van de adviesraad om op basis van data te kunnen monitoren hoe het uitgevoerde beleid uitpakt. De adviesraad kan data dus aanvullen en beschikbare data gebruiken bij het eigen monitoringswerk.

Ter Braak: 'In de kern gaat het bij het monitoringswerk om de vraag in hoeverre alle inwoners mee kunnen doen.'

Uitpluizen

Maar die vraag is te abstract om bij de gemeente mee aan te kunnen kloppen voor beschikbare data, besefte de adviesraad. Ze startte daarom een traject met Movisie, om uit te pluizen wat de adviesraad precies verstaat onder dat brede begrip meedoen. 'En met welke indicatoren kunnen we het begrip meedoen vangen?', vertelt Karin Sok, die het traject namens Movisie begeleidde. 'Dat doe je door concreet te benoemen wat je ziet en merkt als mensen meedoen. En wat daarvoor nodig is. Dankzij hun praktijkkennis kunnen de leden van een adviesraad dat gesprek heel goed voeren.'

Zinvolle dingen

Ter Braak: 'Wat ook hielp, was de keuze om aan te haken bij het instrument Positieve Gezondheid, dat een belangrijke rol speelt in het gemeentelijke gezondheidsbeleid. Binnen de positieve gezondheid is 'mee kunnen doen in de maatschappij' een van de aandachtsgebieden, met daarbinnen graadmeters als 'sociale contacten' en 'zinvolle dingen doen'. Bij zinvolle dingen doen, hebben we de gemeente bijvoorbeeld gevraagd naar data over de mogelijkheden voor vrijwilligerswerk, activering en dagbesteding. Dat zijn immers belangrijke voorwaarden om zinvol bezig te kunnen zijn.'

Doorklikoptie

'Het inwonersperspectief op deze manier inbrengen, maakt datagedreven werken krachtiger', aldus Sok. 'Inwoners kunnen de vragen concretiseren. Zonder heldere vragen over welke data je nodig hebt, kom je niet veel verder.' Dergelijke vragen komen doorgaans tot stand in samenspraak met de informatiespecialisten van de gemeente. De Vreede: 'In die voorgesprekken hebben we het ook al over de manier waarop we de gevraagde data straks aan gaan leveren. Voor de adviesraad werken we bijvoorbeeld aan dashboards. Om data toegankelijk te maken voor alle gebruikers, kunnen we een visuele presentatie met de kerngegevens combineren met een doorklikoptie naar een database waarmee de gebruiker zelf tabellen kan samenstellen.' Die gelaagdheid waardeert de adviesraad, want niet ieder lid heeft evenveel ervaring met data lezen.

Interessant

Door de data van de gemeente en de indicatoren van de adviesraad op elkaar te leggen, wordt bovendien duidelijk bij welke

Het opzeggen van de Donald Duck is een sterke aanwijzing voor financiële problemen

thema's voldoende data zijn en waar de gaten zitten. Als voorbeeld noemt Sok het gebruik van sociale media. 'Het Sociaal en Cultureel Planbureau gebruikt sociale media als indicator voor meedoen. Maar in Delft wordt een vraag daarover vooralsnog niet meegenomen in de inwonerspanels.' De Vreede vindt het interessant om die vraag bij de volgende ronde wel mee te nemen.

Sociale media

Het gebruik van sociale media is een goed voorbeeld van een thema waarbij de combinatie van gemeentelijke data en het inwonersperspectief datagedreven werken kan versterken. Ter Braak: 'De vraag over sociale media is inderdaad misschien een goede aanvulling. Maar tegelijkertijd kan het verstandig zijn om er meer kwalitatief onderzoek naar te doen. Want voor de een zijn de socials echt een oplossing, maar voor de ander juist niet. Dat kwalitatieve deel kunnen wij als adviesraad op ons nemen.'

Ongrijpbare data

Door hun achtergrond zijn De Vreede en ter Braak voorlopers op het vlak van datagedreven werken. Hebben ze wel eens het gevoel dat zij sneller willen dan de mensen in hun omgeving? 'Het is zeker nog niet bij iedereen een automatisme', erkent De Vreede. 'Maar gaandeweg zien steeds meer mensen de meerwaarde ervan. Zoals beleidsadviseurs, die zien dat data helpen om beleid gericht te herijken.'

Donald Duck

Ook voor Ter Braak is datagedreven werken niet iets abstracts, maar gaat het over alledaagse dingen. 'Zo hebben ze in een andere gemeente ontdekt, door data uit verschillende bronnen op elkaar te leggen, dat het opzeggen van het Donald Duck-abonnement een zeer sterke aanwijzer is voor financiële problemen.' Hoe deze gemeente aan die gegevens kwam weet Ter Braak niet. Maar in het kader van vroegsignaleringsprojecten kan samenwerken met een uitgeverij dus interessant zijn. Het gaat er vooral om, zo wil hij maar zeggen: 'Kijk altijd verder dan het onderbuikgevoel en sta open voor verrassende indicatoren.'

Stalking vraagt om specifieke expertise

Honderden appjes. Telefoontjes midden in de nacht. Familieleden die worden ingezet om moeder in de gaten te houden. Mascha Kramer, hulpverlener en stalkingexpert bij stichting Arosa, weet hoe stalkers werken.

Door: Jessica Maas

Mascha Kramer weet hoe doortrapt stalkers kunnen zijn. Hoe ze kunnen volharden in het eindeloos lastigvallen van hun doelwit. Ze weet hoe stalkers instanties om de tuin kunnen leiden: hulpverleners, politie, soms zelfs rechters. 'Een thriller van Nicci French is er niets bij. Stalkers drijven slachtoffers, meestal de ex-partner, tot wanhoop. Omdat het lastigvallen ook online gebeurt, is het vaak moeilijk om een zaak rond te krijgen.'

Kramer werkt bij stichting Arosa, hulporganisatie bij geweld in afhankelijkheidsrelaties in Rotterdam Rijnmond. Als stalkingexpert werkt ze nauw samen met lokale partijen: van wijkagent en officier van justitie tot allerlei professionals in de wijk. Juist die samenwerking is cruciaal, zegt ze. Korte lijntjes kunnen levens redden.

Een thriller van Nicci French is er niets bij

Alarmsysteem

Het was ook stichting Arosa die bijna 30 jaar geleden, samen met de gemeente Rotterdam, Aware introduceerde. Aware staat voor Abused Women Active Response Emergency. Het uit Canada afkomstige alarmsysteem is bedoeld om mishandelde vrouwen en kinderen eerder en beter te beschermen. Het systeem bestaat uit een GPS en staat in directe verbinding met de politie. Meldingen die binnenkomen via Aware krijgen de hoogste prioriteit. 'Inmiddels wordt Aware in bijna alle

gemeenten in Nederland gebruikt', vertelt Jolanda Gerritsen, directeur van Arosa. De methode is opgenomen in de databank Effectieve sociale interventies van Movisie. 'Aware zorgt ervoor dat slachtoffers zich veiliger voelen en doorbreekt het sociale isolement.'

Hulpverlening

Aware is bovendien meer dan een alarmstelsel, benadrukt Gerritsen. 'Naast een alarmknop omvat Aware een hulpverleningstraject, gericht op het versterken van de weerbaarheid van slachtoffers. Zodra een slachtoffer wordt aangemeld, gaat dat traject lopen.' Samenwerking tussen politie, vrouwenopvang, Openbaar Ministerie, Veilig Thuis en Reclassering is bij de uitvoering essentieel. Uit een evaluatie blijkt dat deze samenwerking de deskundigheid van hulpverleners verbetert en de communicatie met de politie versterkt. Arosa werkt inmiddels aan een verdere ontwikkeling van het hulpverleningstraject Aware. Volgens de directeur is het belangrijk dat de methodiek wordt uitgebreid, met meer aandacht voor de dader en de betrokken kinderen, voor het casemanagement en voor de ketensamenwerking.

Rotterdam

De aandacht voor stalking is de afgelopen jaren enorm toegenomen. De dood van de 16-jarige Hümeýra die in december 2018 in Rotterdam door haar ex-vriend werd doodgeschoten, schudde Nederland wakker. Uit onderzoek van de Inspectie Justitie en Veiligheid blijkt dat allerlei organisaties betrokken waren, maar dat niemand het complete overzicht had. 'Een tragisch incident zoals in Rotterdam zet alles op scherp. Hoe kon dit gebeuren, vroeg iedereen

zich af', zegt Jaap Snapper, operationeel specialist Zorg en Veiligheid bij Politie Oost Nederland, district Gelderland-Midden. Stalken heeft prioriteit en de politie heeft veel geïnvesteerd in kennis, in nog betere samenwerking met andere partijen. Bij elke stalkingzaak wordt nu ook bij de politie een casusregisseur aangewezen.

Buitenspiegel

Snapper: 'Stalking kent veel verschijningsvormen, maar het gaat uiteindelijk toch om het herkennen van patronen. Een afgebroken buitenspiegel kan een duidelijk signaal zijn van verdere escalatie. En dan moeten de alarmbellen overal gaan rinkelen.' Het is daarom belangrijk dat agenten op weg naar een 112-melding snel op de hoogte zijn van de voorgeschiedenis. De politie maakt inmiddels bij meldingen en aangiftes ook gebruik van SASH, het landelijk ingevoerde screeningsinstrument dat helpt om snel een risicoanalyse te maken. Hoe gevaarlijk is de situatie? Is het slachtoffer nog veilig thuis? Bij een hoge score is er geen tijd te verliezen en wordt meteen contact gelegd met Veilig Thuis, de Vrouwenopvang en het Openbaar Ministerie.

Belangrijk

Als specialist Zorg en Veiligheid onderhoudt Snapper contact met alle betrokken partijen rondom huiselijk geweld. 'Kijk, we hebben als politie een zelfstandige taak. We krijgen immers de 112-meldingen binnen en niemand van onze partners kan een strafrechtelijk onderzoek starten. Maar dit alles is niet los te zien van de samenwerking met anderen. Het is belangrijk dat partijen elkaar snel weten te vinden, zeker bij acute situaties.'

Wat zegt de wet?

Stalking - in de wet 'belaging' genoemd - is een misdrijf. Volgens de wet is belaging: 'het stelselmatig, opzettelijk en ongewenst inbreuk maken op de privacy van een ander, met het doel de ander te dwingen iets te doen, iets niet te doen of iets te dulden of met het doel vrees aan te jagen'. Met name stalking door de ex-partner komt veel voor en wordt als risicovol gezien. Uit onderzoek van CBS blijkt dat vooral alleenstaande ouders last hebben van stalking door een ex-partner.

Aanspreekpunt

In district Gelderland-Midden wordt al jaren gebruik gemaakt van Aware. Snapper schat dat ongeveer 60 mensen het alarm bij zich dragen. 'Het geeft het slachtoffer een gevoel van veiligheid en rust. Dat is belangrijk. Maar we weten ook: een alarmknop houdt geen kogel tegen.' Vorig jaar heeft Snapper samen met Vrouwenopvang-organisaties Moviera en Kadera de werkwijze rondom Aware nog eens tegen het licht gehouden. 'We hebben zaken rondom

gegevensdeling – met het oog op de AVG – tussen de partners zorgvuldig vastgelegd. Dit heeft geleid tot een uniform werkproces en ook de techniek van de alarmknop en de opvolging door de politie is verder aangescherpt. We weten elkaar in de regio nu nog beter te vinden.'

Aanjagen

Dat is het ook het geval in Rotterdam, zegt hulpverlener Kramer. 'Stalking vraagt om specifieke kennis en dat besef groeit. Ook het

benoemen van een casemanager, die zorgt dat de veiligheid van het slachtoffer altijd voorop staat, is belangrijk.' In Rotterdam Rijnmond vervult zij die rol vanuit Arosa, samen met een team collega's. 'Ik blijf aanjagen. Soms zijn er ook kinderen bij betrokken die hulp nodig hebben. Soms worden ze door de ex-partner ingezet om moeder te volgen. Stalking by proxy. Pas was er nog een man die zijn dochtertje had gevraagd foto's te maken van mama onder de douche.'

Cijfers

Het blijkt dat 1 op de 5 vrouwen slachtoffer is van stalking. Volgens cijfers van het CBS vonden er in 2016 2935 officiële gevallen van stalking plaats. In 2017 waren dat er iets minder, 2840. Dit gaat echter alleen om de gevallen die daadwerkelijk bij de politie zijn gemeld.

Meer lezen: movisie.nl/artikel/stalking-vijf-vragen-antwoorden

Vraaggesprek met Erik Gerritsen, vertrekkend secretaris-generaal van VWS

Werken aan het **oplossen** van ongetemde **problemen**

Erik Gerritsen was tot voor kort de hoogste ambtenaar van het ministerie van VWS. Hij blikt terug én kijkt vooruit naar zijn nieuwe werkdomein: de wereld van de woningcorporaties. Wat is hun rol bij sociale leefbaarheid in wijken? En wat is zijn kijk op macht en tegenmacht in politiek, beleid en praktijk? Movisie-bestuurder Janny Bakker-Klein ging met hem in gesprek.

Door: Olaf Stomp

Het is 2 maanden voor zijn officiële vertrek als we hem spreken. Erik Gerritsen zwaait na 6 jaar af als secretaris-generaal van het ministerie van VWS. Terug naar de praktijk gaat hij, zoals hij dat zelf noemt. Gerritsen wordt bestuursvoorzitter van Ymere, de grootste woningcorporatie van Nederland.

Ruim twee jaar geleden deed je in dit blad een hartstochtelijk pleidooi. Het nummer had als thema: lerende praktijken. Je zei toen: kennisorganisaties als Movisie moeten zich meer aan de praktijk verbinden, ook aan het benutten van kennis in de lokale praktijk. Hoe kijk je daar nu tegenaan?

‘Het eerlijke antwoord is dat ik daar niet helemaal goed zicht op heb omdat er de afgelopen periode veel mentale ruimte is opgegaan aan corona. Dat belemmerde het zicht op veel andere zaken. Natuurlijk, het reguliere werk ging ook door. En op grond van wat ik meekrijg over wat jullie doen en hebben gedaan dan zijn we meer dan op de goede weg. Onderzoek, noem het actie-onderzoek dat direct impact heeft in de lokale praktijk en relevant is voor de praktijk, dat zie je steeds meer.’

Dat dit onderzoek ook steeds meer in samenwerking met andere kennisorganisaties gebeurt, kan Gerritsen bekoren. Die verandering is ook logisch, stelt hij. ‘Sociale vraagstukken manifesteren zich in de praktijk integraal. Er zijn geen scheidslijnen in het echte leven. Dus moet je de oplossingen ook niet verkokerd aanpakken. Dit is ook een les voor ons als ministeries. Niet zelden sturen we kennisinstituten met verkokerde opdrachten het veld in. We moeten daar zelf ook scherp op zijn en blijven.’

Positief

Janny Bakker-Klein merkt op dat de werkelijkheid vaak weerbarstig is. Bijvoorbeeld: bij nieuwe aanbestedingen en financiering van beoogd nieuw onderzoek zijn oude patronen hardnekkig, stelt ze. ‘Onze boodschap is dan: er is al heel veel kennis ontwikkeld. Zoek kennisorganisaties als partner op en zorg ervoor dat de kennis die er al is in de praktijk wordt gebracht.’ Maar nee, stelt ze. Einde van het lied is dat Movisie samen met andere kennisorganisaties toch weer wordt gedwongen in de rol om mee te dingen naar de opdracht om nieuw onderzoek te doen.

Gerritsen: ‘Dat is een mooie uitdaging voor de toekomst. Het gaat erom dat de boodschap beter wordt uitgedragen om actie-onderzoek te doen en bestaande kennis te benutten. Daar kan VWS ook een actieve rol in spelen, bij het uitdragen van die missie.’

Er ontbreekt nog één puzzelstuk: kennisbenutting

Gerritsen ziet een andere positieve ontwikkeling: dat in beleid en onderzoek het besef gemeengoed wordt dat welzijn op zijn minst even belangrijk wordt gevonden als zorg. ‘We zeggen al 20, 30 jaar tegen elkaar: wat gek dat we 96 procent van het geld uitgeven aan cure en care en 4 procent aan preventie. Terwijl we weten dat 40 procent van de gezondheidsschade voortkomt uit leefstijl en leefomgeving. Het investeren in het sociaal domein is de meest effectieve manier om onnodige zorg te voorkomen en zorgkosten te beteugelen. Het is geen nieuwe kennis. Maar wel kennis die meer en meer mainstream wordt gedeeld. Dat besef dringt nu overall door. Nu komt het erop aan: hoe gaan we die kennis implementeren, benutten?’

Onafhankelijk

Bakker-Klein: ‘Het is interessant om dit te verbinden aan het thema van dit nummer: macht en tegenmacht. Movisie was in een grote gemeente bezig met een project over inclusieve burgermacht. Daar kwam een goed lopend burgerinitiatief uit voort. Alleen, dat was de gemeente op een gegeven moment onwelgevallig. Wij hebben toen als kennisorganisatie lopen drammen tot aan het niveau van de raadsleden: ‘dit is wat jullie wilden, dit is wat er moet gebeuren.’ We zijn echt bezig met de vraag: hoe kan zo’n burgerinitiatief goed gedragen worden? Maar het gevolg kan zijn dat je als kennisorganisatie je opdracht kwijt kunt raken door je zo op te stellen. Hoe zie jij de rol van kennisinstituten daarin?’

>>

Ik kan alleen maar toejuichen als je je durft te verantwoorden op de impact van het onderzoeken

Gerritsen: 'Blijf vooral de rol van onafhankelijk kennisinstituut spelen. Ik heb me daar vanuit onze kant als financier altijd comfortabel bij gevoeld, bijvoorbeeld bij adviezen van instituten als het RIVM. Natuurlijk, je kunt van mening verschillen over de timing van het naar buiten brengen van onderzoeksresultaten. En je moet als opdrachtgever ook een stevig gesprek met de kennisorganisaties kunnen voeren over de kwaliteit van een bepaald onderzoek. Soms wordt dat overigens ten onrechte geframed als beleidsbeïnvloeding. Nee, het is een stevig gesprek en jullie bepalen aan jullie kant wat je ermee doet. Als je vindt dat onze argumenten deugen, dan doe je er wat mee. En als je dat niet vindt, dan niet. Het wordt wel heel krampachtig als je alleen om de schijn van beleidsbeïnvloeding te vermijden zulke gesprekken niet meer kunt voeren.'

Toejuichen

'En terugkomend op jullie rol: je bent als kennisinstituut sterker door het risico te durven lopen, als een onderzoeksopdracht je eigen grenzen overschrijdt, die opdracht niet aan te nemen.'
Bakker-Klein: 'Dat doen we regelmatig. Bijvoorbeeld als gemeenten iets willen waarvan we weten dat het niet leidt tot een duurzame verbetering van de leefsituatie van de inwoners.'

Over Erik Gerritsen

Erik Gerritsen werkte van 2015 tot 1 juni 2021 als secretaris-generaal van het ministerie van VWS. Nu is hij gestart als bestuursvoorzitter van de woningcorporatie Ymere, actief in de metropoolregio Amsterdam. Eerder werkte hij als gemeentesecretaris van Amsterdam en was hij bestuursvoorzitter van Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam.

Gerritsen: 'Ik kan alleen maar toejuichen als je je durft te verantwoorden op de impact van het onderzoeken. Dat je meet wat je implementatiescore is. Het gaat dan om benuttingsonderzoek.'
Bakker: 'We kunnen laten zien dat professionals onze kennis gebruiken. Moeilijker te meten is hoe dat leidt tot een duurzame verbetering van de situatie van inwoners.'

Gerritsen: 'Bij veel kennisorganisaties stopt hun verantwoordelijkheid bij het uitbrengen van een onderzoeksrapport. Hoe kan het dat je de vraag niet stelt wat er vervolgens met de beleidsaanbevelingen is gebeurd? Vreemd dat het niet de dominante manier van doen is met elkaar. It's the implementation stupid. Waarom is een coronacrisis nodig om de digitalisering van de zorg voor elkaar te krijgen?'

Je wordt bestuursvoorzitter van woningcorporatie Ymere. De corporaties hebben zich de afgelopen tijd – mede door bezuinigingen – moeten terugtrekken op hun kerntaken: huisvesting. Ze staan voor de opdracht om de woningvoorraad weer op peil te krijgen, betaalbaar te laten zijn en voor duurzame woningen te zorgen. Komt de rol en opdracht van corporaties rond sociale leefbaarheid in wijken niet in het gedrang daardoor?

Gerritsen: 'Gedurende mijn hele carrière (zie kader, red.) komen corporatie al langs als cruciale partners rond sociale leefbaarheid. De afgelopen jaren waren door allerlei ontwikkelingen die kerntaken inderdaad het uitgangspunt. Ik zie nu dat het erop lijkt dat de geesten rijp zijn om de corporaties meer vrijheid te geven. Lees de politieke partijprogramma's er maar op na. Rond betaalbaar wonen en duurzaam wonen én ook rond de opdracht rond sociale leefbaarheid in wijken. Goed wonen is niet alleen een dak boven je hoofd hebben. Dat is in een wijk gemengd wonen, zorgen dat er voldoende werkgelegenheid is...'

Hoe belangrijk is kennisbenutting daarbij door bijvoorbeeld organisaties als Platform 31 en Movisie?

'Ja, dat is ook hier heel belangrijk. Dat blijkt ook uit het actieprogramma dat Aedes, de koepel van woningcorporaties, samen met zo'n 40 organisaties heeft opgesteld. Ook in het domein van corporaties spelen, net als elders in het sociaal domein, ongetemde problemen. Er zijn veel spelers, niemand is de baas. Je hebt het Rijk nodig, de corporaties, de projectontwikkelaars, bewoners, politie, scholen. De grote maatschappelijke vraagstukken rond bijvoorbeeld wonen en jeugdzorg los je alleen op als al die partijen elkaar helpen.'

'Er spelen daarnaast ook nog onopgeloste kwesties als: wat werkt nu precies en wat niet? En normatieve vraagstukken als: tot hoever reikt de autonomie van een inwoner en wanneer grijp je in? Kortom: het is behoorlijk ingewikkeld allemaal. Er is vooral nog één stuk van de puzzel dat ontbreekt: implementatie, de kennisbenutting. Het moeilijkste daarvan is dat je die niet afhankelijk maakt van toevallige coalities die weer in elkaar storten als sleutelpersonen bij organisaties vertrekken. Transformatie die duurzaam is, die het nieuwe normaal wordt, dat is het moeilijkste. Kennisorganisaties kunnen daarbij een belangrijke rol spelen door een regionale leeromgeving te faciliteren. Daarmee kunnen jullie de verschillende spelers in een leeromgeving brengen en kunnen we impact maken met elkaar.'

Jet Bussemaker wil terug naar het hart van de verzorgingsstaat

Door: Wilfred Hermans

Mensen raken vermorzeld in systemen, bestaanszekerheid staat op de tocht. Een gevaarlijke situatie, schetst Jet Bussemaker, voorzitter van de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving. Hoe kunnen we dit tij keren? >>

De Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) publiceerde recent het verhalenboek *Gezichten van een onzeker bestaan*. Hierin staan verhalen van 14 mensen die leefden in bestaansonzekerheid. Bestaansonzekerheid heeft grote impact op iemands welzijn en dus moet iedereen gelijke kansen hebben op een gezond en zeker leven, meent RVS-voorzitter Jet Bussemaker. 'Alleen al vanuit rechtvaardigheidsperspectief, want bij je geboorte heb je er zelf niets over te zeggen. Het begint met kinderen een eerlijke kans op een gelijke start geven. Daarnaast raakt gezondheid aan veel andere thema's, zoals de kans dat je in je eigen inkomen kunt voorzien. Als dat niet lukt, veroorzaakt dat vaak stress. En stress maakt je weer ontvankelijker voor ziektes. Of neem het gegeven dat mensen die zich ongezond voelen veelal minder of niet kunnen werken en dus maatschappelijk minder productief zijn.'

Snackbars

De raad constateert vaak een complexiteit van ongelijkheden die zich in de loop van de tijd opstapelen, zegt Bussemaker. 'Hoe er thuis of op school gegeten wordt, is vaak een uiting van onderliggende problematiek, zoals schulden. Zijn er in de wijk voldoende sportvoorzieningen of struikel je over de snackbars? Hoe meer men wordt geconfronteerd met zo'n opeenstapeling, des te kwetsbaarder worden deze mensen en des te moeilijker is het voor hen om deze problemen zelf op te lossen. In plaats van dat professionals en het beleid ondersteunend zijn in het zo snel mogelijk terugkeren naar de samenleving, duwen deze gebeurtenissen de persoon in kwestie als in een centrifuge naar de rand.'

Hoe er thuis gegeten wordt, zegt iets over onderliggende problematiek

Hoe komt dat?

'Omdat beleid op afzonderlijke onderdelen is gebaseerd, waardoor we de samenhang uit het oog zijn verloren. Daarnaast lijkt de liniaal belangrijker dan het mededogen, de rationaliteit van het beleid prevaleert. In mijn recent gepubliceerde boek, *Ministerie van Verbeelding*, verwijst ik naar de filosoof Martha Nussbaum. Zij stelt dat

Het begint met kinderen een eerlijke kans op een gelijke start geven

onze samenleving rationaliteit, bewijsvoering en lineaire processen hoog in het vaandel heeft staan. Het hart áchter het beleid – waarom we het zo doen – wordt vaak vergeten. De wetten zijn met de beste bedoelingen gemaakt, maar wie niet precies in het rationele hokje van een specifieke beleidsregel past, wordt aan de kant gezet.'

Gezondheid

Voorbeeld? 'De toeslagenaffaire, maar denk ook aan mensen die vastlopen tussen de Participatiewet en de Wet maatschappelijke ondersteuning. Of je bent terminaal ziek en wilt een extra voorziening voor je rolstoel, of je wilt nog een keer de zee zien. Dat schept een precedent, zegt men dan: 'dan wil straks iedereen dat'. Maar om hoeveel mensen gaat dat nou eigenlijk? Of neem dak- en thuislozen. Zij kunnen pas aanspraak op maatschappelijke opvang maken als ze absoluut niet meer zelfredzaam zijn. Dat moet je kunnen bewijzen. Maar als het enkel slecht met je gaat omdat je bijvoorbeeld geen huis hebt, wordt dat gezien als je eigen verantwoordelijkheid. Tot je dusdanig in de goot ligt dat je niet meer zelfredzaam bent, dan pas heb je recht op hulp.' Bussemaker vindt ongelijkheid op gezondheidsvlak dé sociale kwestie van dit moment. 'Het verschil in de leeftijdsverwachting tussen hoog- en laagopgeleiden is bijna 17 jaar. En in het ervaren van een goede gezondheid zit een verschil van 15 jaar. Dat is gigantisch.'

Basisbaan

Wat zegt dit over de macht of onmacht van inwoners zelf? 'Als ze te sterk naar de rand van de samenleving zijn geduwd, kunnen ze op een gegeven moment niet meer terug. Tegelijkertijd mag je wel van ze vragen dat ze zelf zoeken naar manieren om terug te komen en mee te doen als hen de voorzieningen worden geboden. Dat meedoen moet wel worden gestimuleerd en de samenleving moet hen daar de mogelijkheden voor bieden. Daarom pleiten wij, in navolging van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, voor een basisbaan voor mensen met een uitkering.

Zo kunnen ze zich alsnog nuttig maken én voelen.'

Mededogen

Wat verwacht de RVS van de overheid en de markt? 'Het gaat vooral om de samenhang. Als je constateert dat mensen met complexe problemen te maken krijgen met de meest ingewikkelde regels, dan doen we met elkaar iets niet goed. De overheid moet het mededogen weer vooropzetten, het welzijn van mensen. Terug naar het hart van de verzorgingsstaat, die we ooit zijn begonnen om iemand die ooit pech had de kans te bieden om opnieuw mee te kunnen doen. Het zou helpen als departementen hun beleid meer integreren. En van ondernemers vragen we maatschappelijke betrokkenheid, meedenken. Hoe pakken we schulden aan, hoe zorgen we dat mensen niet

De overheid moet het mededogen weer vooropzetten

uit hun huis worden gezet, hoe regelen we dat gezond voedsel voor iedereen bereikbaar is?'

Gemeenten

Welke ministeries zijn nu aan zet? 'Vanzelfsprekend het ministerie van VWS, maar ook het ministerie van SZW, vanwege de schuldenproblematiek, werkloosheid en stress die dat veroorzaakt. Het ministerie van Onderwijs is ook cruciaal, scholen hebben een essentiële sociale functie. En in het verlengde hebben bibliotheken dat ook. Ik pleit niet voor een departementale herindeling – dat kost miljoenen, zonde van het geld – maar wel voor een veel sterkere interdepartementale sturing. Maar vergeet ook gemeenten niet: daar ligt sinds de decentralisatie een hele grote opdracht en zijn nog de nodige lessen te leren. We moeten voorkomen dat we oude bureaucratieën verplaatsen naar het lokale domein.'

Verder lezen: adviezen.raadrvs.nl/gezondheidsverschillen-voorbij/

Overheidsparticipatie gaat nu eenmaal niet vanzelf

Door: Lou Repetur en Radboud Engbersen

Burgerbetrokkenheid en burgerparticipatie zijn sinds lang vertrouwde termen bij beleidsvorming op lokaal niveau. Op veel plaatsen groeit echter het besef dat meer nodig is voor duurzame resultaten in het sociaal domein: de overheid moet leren aansluiten bij bewonersinitiatieven. In het project Wij in de Wijk treft Movisie leerzame voorbeelden van overheidsparticipatie én obstakels.

Misschien kennen de oudere lezers onder jullie het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM) nog, één van de voorlopers van het huidige Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS). Van midden jaren 60 tot begin jaren 80 van de vorige eeuw was het in Rijswijk gevestigd. De directie Samenlevingsopbouw van dat ministerie had de diepe overtuiging dat samenleven niet vanzelf gaat. Daarvoor was het noodzakelijk om goede voorzieningen te hebben. En ook goed opgeleide professionals die in staat zijn wijkbewoners met elkaar te verbinden en – even belangrijk – mee te laten denken over zaken die belangrijk zijn voor hún leefomgeving. >>

Er is veel veranderd sinds die tijd. Gemeenten zijn verantwoordelijk geworden voor het sociaal beleid. De samenleving is complexer geworden. Ongelijker, digitaal, virtueel, individualistischer, meer op zichzelf en superdivers. Voor grote groepen is meedoen en meedenken, hun stem laten horen, niet vanzelfsprekend.

Radicaler

Anno 2021 wordt meedenken nog maar beperkt door opbouwwerkers gefaciliteerd. Deze beroepsgroep is in veel gemeenten verdwenen. Toch is de inbreng van burgers cruciaal op het punt van zeggenschap. Zij zijn bij uitstek de experts en ervaringsdeskundigen als het hun eigen leefomgeving betreft. Hun inbreng versterkt het draagvlak voor en de kwaliteit van beleidsvorming en -uitvoering. Gemeenten en maatschappelijke actoren als woningcorporaties zijn zich daar meer en meer bewust van.

Zeggenschap krijgt op twee manieren vorm: via burgerparticipatie en overheidsparticipatie. In het eerste geval gaat het om het betrekken van bewoners bij overheidsbeleid. Denk aan de gemeentelijke adviesraden sociaal domein. Overheidsparticipatie is radicaler en steekt in op een ander perspectief. Waar in het eerste geval burgers worden uitgenodigd om over ideeën en plannen van de overheid mee te denken, draait de verhouding tussen overheid en burgers nu om. Burgers nemen het voortouw. Zij komen als eerste met ideeën en plannen en voeren deze idealiter zoveel mogelijk zelf uit. De overheid biedt in het ideale geval passende ondersteuning.

Overheidsparticipatie steekt in op een ander perspectief

Living labs

In de recente bundels Wij in de Wijk 1 en 2 is Movisie op zoek gegaan naar hoe inwoners, sociaal professionals, gemeentebestuurders en sociaal ondernemers creatieve manieren zoeken om het omkijken naar elkaar in buurten te bevorderen. De voorbeelden die we op heel verschillende plaatsen in Nederland tegenkwamen, functioneren als living labs. Ze inspireren om nieuwe wegen in te slaan om de sociale samenhang en het sociale weefsel in wijken en buurten te versterken. Juist ook op het punt van het vormgeven en versterken van zeggenschap, vooral waar het gaat om het stem geven aan bewoners die zich niet zo gemakkelijk laten bereiken en horen.

Inmiddels heeft Movisie 14 initiatieven beschreven. In Wij in de wijk 3 zullen we dit jaar nog eens 9 casussen beschrijven. In reflectiesessies en een vierdelige podcastserie gaan we met alle betrokkenen en geïnteresseerden de geleerde lessen uitwisselen.

Goed voorbeeld

In de casussen van Wij in de Wijk kwamen we geslaagde en minder geslaagde voorbeelden van overheidsparticipatie tegen. In het geval van de geslaagde voorbeelden lag dat vaak aan de aanwezigheid van een 'best person', soms werkzaam als beleidsmedewerker op het gemeentehuis, dan wel als gebiedsmakelaar of sociaal professional in de wijk. We typeren deze best persons als opbouwwerkers 2.0.

Welke gemeente pakt deze handschoen samen met Movisie op?

Het Platform Keizer Karelpark in Amstelveen is zo'n voorbeeld van geslaagde overheidsparticipatie. Dit type wijkplatform is ooit geïnitieerd om de gemeente te adviseren over vooral fysieke wijkzaken. Onder invloed van bewoners is de focus op sociale aspecten groter geworden en de verbinding met groen en grijs (gebouwde omgeving) versterkt. In de leefwereld van bewoners zijn deze zaken organisch verbonden. De gemeente Amstelveen sloot enthousiast aan bij de ontwikkeling en faciliteerde dat sommige wijkplatforms zijn opgaan in een burgerinitiatiefgroep.

Tegengewerkt

We kwamen in Wij in de Wijk ook verhalen tegen van niet van de grond gekomen overheidsparticipatie. Actieve inwoners haken bijvoorbeeld af omdat ze concurrentie of tegenwerking ervaren van sociaal professionals of de lokale overheid. Ze voelen zich tegengewerkt in plaats van ondersteund. Dat was bijvoorbeeld het geval bij het initiatief Hart van de K-buurt in Amsterdam Zuidoost.

We kwamen ook bewonersinitiatieven tegen die geen subsidie willen ontvangen van de overheid, uit vrees voor meekomende eisen die niet aansluiten bij wat zij weten dat succesvol is in hun buurt. Het Krachtstation in Kanaleneiland Utrecht is daar een voorbeeld van. Wij concluderen dat er op het punt van overheidsparticipatie nog veel te winnen en te verbeteren valt.

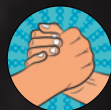
Uitdaging

Als het gaat om het vormgeven van zeggenschap blijft er nog wel een belangrijke zorg over: hoe krijgen we het voor elkaar dat in onze diplomademocratie alle mensen van dit recht gebruik maken en niet alleen de vaste kleine kring van hoogopgeleide, mondige burgers? In een samenleving waar veel ongelijkheid tussen groepen is, zijn we erbij gebaat dat overheidsparticipatie niet verwordt tot het versterken van de status quo, maar ruimte geeft aan een verscheidenheid aan initiatieven.

Wijk- en buurbeleid wint aan autoriteit als men erin slaagt zoveel mogelijk groepen daarbij te betrekken: ouderen én jongeren, hoger én lager opgeleiden, LHBTI's, bewoners met beperkingen. Vooral ook de groepen die zich niet altijd even gemakkelijk laten bereiken en aanspreken. Overheidsparticipatie gaat niet vanzelf. Slimme en creatieve strategieën zijn nodig om hun stem op te halen. Hier ligt de uitdaging voor de opbouwwerkers 2.0. Ze kunnen daarbij aansluiten bij methodische tradities die erop gericht zijn ook de stem van marginale groepen op te halen.

Welke gemeente durft?

Het sociaal beleid is gedecentraliseerd. We hebben geen ministerie meer met een afdeling samenlevingsopbouw. Het zou helpen als een aantal gemeenten een dergelijke afdeling inrichten. Want: zeggenschap over samen leven in de nabije woonomgeving - met aandacht voor elkaar en met alle daaraan verbonden implicaties - is één van de belangrijkste beleidsopgaven voor het komende decennium. Welke gemeente pakt met Movisie de handschoen op?

Ik was aan het verwilderen als een zwervkat

Roxanne (22) was een tijdlang dakloos. Ze leidde een zwervend bestaan in het buitenland en was verslaafd aan alcohol. Een verhaal over hoe onmachtig je je kunt voelen en wat je dan doet om te overleven.

De vraag 'hoe ben je dakloos geraakt?', laat zich niet in een paar zinnen beantwoorden, zegt Roxanne. Ze is inmiddels 22 en aan haar dakloosheid ging een opeenstapeling van problemen vooraf. Ze beschrijft in een nauwgezet relaas hoe ze steeds dieper in de ellende wegzakte. Roxanne heeft autisme, adhd en een steeds terugkerende depressie.

Thuis

De omstandigheden waarin ze opgroeide waren, zacht uitgedrukt, verre van ideaal. Haar moeder heeft een bipolaire stoornis en verhuisde vele keren, samen met Roxanne en haar zus. Roxanne: 'Het maakte dat ik het gevoel kreeg nergens op te kunnen rekenen, dat ik me nergens aan kon binden.' Haar eigen gevoelens en problemen stopte ze aanvankelijk weg. 'Ik wilde mijn moeder niet extra belasten. Mijn zusje had ook al veel problemen, dat kostte mijn moeder al veel energie.'

Toch manifesteerden haar emotionele problemen zich op den duur. Roxanne ging op een gegeven moment beschermd wonen in een

stad die ze niet kende. 'Ik lag alleen maar in m'n bed. Niets lukte. Toen dacht ik: ik moet iets veranderen, anders lig ik hier over 10 jaar nog. Als ik er dan nog zou zijn, want ik was best suïcidaal.'

Zwerven

Roxanne raakte dakloos en zwierf een tijdlang in het buitenland rond, ze raakte aan de alcohol. Ze kwam in tal van onveilige situaties terecht. Ze maakte geweld mee, zakte dieper en dieper weg. 'Toch wilde ik geen hulp accepteren. Ik dacht: als ik naar de opvang ga, dan lig ik wéér de hele dag in mijn bed. Op straat was alles onvoorspelbaar. En juist dát was het voorspelbare, juist dát gaf me controle: honger, dorst, een veilige slaapplek moeten zoeken, mogelijkheid op geweld, constante alertheid. Alleen hoeven overleven, meer niet.'

'Ik realiseerde me op een helder moment: als ik nu niets doe dan blijf ik voor altijd dakloos. Ik was aan het verwilderen, als een zwervkat.' Ze kwam terug naar Nederland, besloot om af te kicken van de alcohol en hulpverlening te accepteren. Het duurde een tijd voor ze echt zo ver was. 'Ik haatte mezelf, keek op mezelf neer. En ik had inmiddels zoveel trauma's opgelopen.'

Tips

Na anderhalf jaar wachten heeft Roxanne nu eindelijk therapie. Ze woont in een kleine kamer. Ze begeleidt als vrijwilliger en

ervaringsdeskundige andere jongeren die dakloos zijn geweest. Als ze nu terugkijkt, wat had er anders gemoeten? 'Het vele verhuizen was voor mij funest. Verder: grijp vooral vroeg in! Alle hulp die ik kreeg nadat ik dakloos raakte, was te laat. Het had 5 jaar eerder moeten gebeuren.'

Ik had 5 jaar eerder hulp moeten krijgen. Al die verhuizingen waren voor mij funest

Wat ze aan hulpverleners meegeeft: heb geduld met jongeren die dakloos zijn geweest. 'Bied maatwerk. Besef dat zo'n jongere niet dezelfde stappen kan zetten als andere jongeren. Zo'n jongere kan niet zomaar zijn of haar vrijheid opgeven. Als iemand zegt: 'ik moet even weg want ik heb een crisis', accepteer dat. Ik merk dat ook bij mezelf. Soms is mijn enige houvast het gevoel dat ik weer op reis kan als het echt moet.'

Dit is de ingekorte versie van het verhaal van Roxanne dat online staat op [movisie.nl](https://www.movisie.nl)

*Roxanne is, vanwege privacybescherming, een verzonden naam.

Meer zeggenschap voor mensen met een lichte verstandelijke beperking

Hoe zorg je dat mensen met een lichte verstandelijke beperking hun stempel gaan drukken op politiek en beleid? Movisie en Zorgbelang Inclusief zijn gestart met een leernetwerk. Inzet: goede voorbeelden opsporen.

Door: Marc Engberts

'Mensen met een lichte verstandelijke beperking moeten veel meer gehoord en gezien worden. Het is hoog tijd dat zij meer mogelijkheden krijgen om mee te doen, mee te denken en mee te beslissen, ook in politiek en beleid. De samenleving moet veel toegankelijker voor hen worden.' Ellis Jongerius, directeur van de LFB, belangenvereniging van mensen met een verstandelijke beperking én ervaringsdeskundige met lichte verstandelijke beperking spreekt duidelijke taal.

Taal van beleid

Volgens Jongerius is er nog een lange weg te gaan om dat voor elkaar te krijgen. 'Neem de landelijke en lokale verkiezingen. Voor veel mensen met een lichte verstandelijke beperking is deelname daaraan ingewikkeld. Om dat te veranderen, is het belangrijk dat ervaringsdeskundigen worden betrokken bij de gemeente en bij de politiek. En niet alleen vóór, maar ook na de verkiezingen. Meer in het algemeen moet de taal van beleid en gemeente begrijpelijker worden gemaakt. Ook daarbij kunnen ervaringsdeskundigen met een lichte verstandelijke beperking een belangrijke rol spelen.'

Probleem

Dat er nog een wereld te winnen is als het gaat om politieke en beleidsparticipatie van mensen met een lichte verstandelijke beperking, staat wel vast. Op lokaal niveau zijn er nauwelijks representatieve organisaties. Mogelijkheden tot financiering van platformen zijn nauwelijks voorhanden. In meerdere

gemeenten heb je wel een gehandicaptenplatform, waarin een heel enkele keer ook mensen met een lichte verstandelijke beperking zitten. Maar doorgaans maken ze geen deel uit van een formele adviesstructuur. Ook schaars: mogelijkheden voor training of extra begeleiding van mensen met een lichte verstandelijke beperking om mee te denken, doen en mee te beslissen. En van formele zeggenschap is nergens sprake. Tot op heden hebben ervaringsdeskundigen met een lichte verstandelijke beperking hooguit een functie als 'eyeopener'.

Deze mensen krijg je niet makkelijk aan de gesprekstafel

Nieuw: leernetwerk

Om hier verandering in te brengen, startten Movisie en Zorgbelang Inclusief begin dit jaar een leernetwerk 'Politieke en beleidsparticipatie van mensen met een lichte verstandelijke beperking'. Inzet: samen met gemeenten zoeken naar manieren om de zeggenschap van mensen met een lichte verstandelijke beperking te versterken en de opgedane kennis en inzichten vervolgens doorzetten naar andere gemeenten. In 2021 zijn er 3 bijeenkomsten waarin de betrokken organisaties samen met gemeenten ervaringen uitwisselen. Aan het eind van het jaar volgt een publicatie met alle inzichten. Verder vormen Movisie en Zorgbelang een

meedenkgroep. De helft van de deelnemers hierin zijn ervaringsdeskundigen van de LFB. De andere leden zijn vertegenwoordigers van organisaties als VNG, Iederin en het College voor de Rechten van de Mens.

Gorinchem

Gelukkig hebben verschillende gemeenten al ervaring met participatieversterking van mensen met een lichte verstandelijke beperking die ze in het leernetwerk willen delen. Gorinchem is er een van. Beleidsambtenaar Arie Strik: 'In 2014 diende de SP een motie in bij het college van B en W: ga aan de gang met participatie van mensen met een lichte verstandelijke beperking. Het college pakte dit op, niet alleen voor Gorinchem, maar ook voor buurgemeenten. We hebben samen een klankbordgroep opgezet die bemand is door mensen met een verstandelijke beperking.'

Volgens Strik gaat het om een lastig grijpbare doelgroep die je niet makkelijk aan de gesprekstafel krijgt. Vaak hebben deze mensen individuele begeleiding en dagbesteding. 'Van belang is dat je de mensen die zich melden goede ondersteuning biedt. Wij hebben dit opgelost door een coach aan te stellen van Zorgbelang.' Dankzij stevig doorzetten en een lange adem is er inmiddels echt wat bereikt.

Wat doet de klankbordgroep?

Strik: 'Onze klankbordgroep heeft duidelijk geformuleerd waarmee ze aan de slag wil. Zo wil ze gemeenten en Wmo-adviesraden informeren over wat mensen met een verstandelijke beperking belangrijk vinden

én wat ze nodig hebben om mee te doen in de samenleving. Ook wil ze signalen verzamelen over hoe het Wmo-beleid van de betrokken gemeenten in de praktijk uitpakt voor mensen met een verstandelijke beperking. Deze signalen wil ze terugkoppelen naar de gemeenten. En ten slotte wil de klankbordgroep feedback geven aan gemeenten op conceptteksten voor folders, brieven en websites voor mensen die ondersteuning krijgen uit de Wmo.'

Winnaar

De klankbordgroep heeft inmiddels een mooi succes behaald. Ze won de Gouden Prokkel, een landelijke prijs van de stichting Prokkel. Deze stichting stimuleert organisaties, bedrijven, particulieren en mensen met een verstandelijke beperking om samen iets te doen tijdens de Prokkelweek: een week in het jaar als voorbeeld en inspiratie voor de rest van het jaar. Strik: 'De leden van uit de klankbordgroep maakten met een goed verhaal en een mooie film voor de jury duidelijk waar zij tegenaan lopen als zij de website van de gemeente Gorinchem bezoeken. Prachtig dat de jury haar waarde- ring hiervoor uitdrukt in een prijs.'

Koudwatervrees

Dergelijke succesvolle voorbeelden kunnen anderen inspireren en koudwatervrees voor politieke en beleidsparticipatie van mensen met een lichte verstandelijke beperking wegnemen, zegt Marjolein Swaenburg-van Roosmalen. Ze is namens het College voor de Rechten van de Mens vertegenwoordigd in de meedenkgroep van het leernetwerk. Swaenburg benadrukt dat zeggenschap van mensen met een lichte verstandelijke beperking ook vanuit mensenrechtenperspectief van groot belang is. 'Dat geldt voor verschillende contexten, van klein naar groot, van dichtbij naar maatschappelijk.'

VN-verdrag

'Het VN-verdrag Handicap is daar duidelijk over. Je moet zeggenschap hebben over je eigen leven, bijvoorbeeld over bij wie je woont. En je moet kunnen meedenken over de totstandkoming van wetgeving, beleid en uitvoering. En die zeggenschap moet ook gelden voor het politieke en openbare leven. Daarbij moet je je deskundigheid kunnen inzetten en je ervaringen kunnen delen.' Swaenburg-van Roosmalen vindt dat er

Elke gemeente moet zorgen voor een goede infrastructuur voor inspraak

in alle gemeenten een goede infrastructuur moet komen. 'Zo krijgen ook mensen met een lichte verstandelijke beperking de gelegenheid om mee te denken over beleid en uitvoering. Dat moet zoveel mogelijk een brede, diverse groep zijn waarin mensen met verschillende beperkingen zitten. Denk aan een fysieke of zintuiglijke beperking. Maar zorg als gemeenten dat er ook mensen met een lichte verstandelijke beperking in zijn vertegenwoordigd. Helaas zie je dat nog te weinig, terwijl het wel gaat om een verdragsverplichting.'

Meer weten over het leernetwerk?

Neem contact op met Shahrzad Nourozi, s.nourozi@movisie.nl, 06 554 405 76.

▼ Klankbordgroep Gorinchem: de trotse winnaar van de Gouden Prokkel in 2018

Irene Thuis over de toegang tot hulp

Luisteren, luisteren, luisteren

Voor veel inwoners is het nauwelijks te volgen hoe de toegang tot hulp in de gemeente is georganiseerd. Daarom is er cliëntondersteuning. Maar wat als je ook de cliëntondersteuning niet kunt vinden? Interview met Irene Thuis, directeur/bestuurder bij MEE Zuid-Limburg en associate member van Movisie.

Door: Hans Alderliesten

Wat drijft jou in je werk?

‘Ik werk voor een doelgroep die vaak aan de zijlijn staat. Deze mensen hebben soms anderen nodig om weer vooruit te komen in hun leven. Ik heb een groot rechtvaardigheidsgevoel en een bewustzijn dat het niet vanzelfsprekend is dat het goed gaat met je. Of het goed met je gaat, heb je niet altijd in de hand. Bij de sociale dienst zag ik mensen die in een uitkering terechtkwamen. Bijvoorbeeld vrouwen, na een echtscheiding. Zij doen dan even niet mee, door financiële beperkingen of omdat ze bezig zijn hun leven op orde te krijgen. Dan is het lastig om betrokken te blijven.’

‘Bij MEE gaat het om mensen met een beperking. Ook zij staan vaker langs de zijlijn: vanwege hun beperking kunnen ze niet zomaar meedoen. Denk aan werk of het begrijpen van onze complexe wereld. We hebben de neiging onszelf als referentiekader te gebruiken. Maar veel mensen leven in een andere sociale context of hebben een andere opleiding. Daar stemmen we niet genoeg op af. Daardoor is er een grote groep buiten ons gezichtsveld. Je kijkt met je eigen bril naar de wereld. Dat betekent dat je je soms niet bewust bent dat andere mensen in een andere wereld leven. Dat geldt zeker ook voor professionals.’

Wat valt je op?

‘Ik vrees dat de groep die aan de zijlijn is komen te staan, groter is geworden. Je kunt kijken naar cijfers met betrekking tot taalvaardigheid of je kunt de percentages berekenen over beperkingen. Uiteindelijk moet je wel concluderen dat onze samenleving complexer en sneller is geworden. Er zijn mensen die dat niet meer kunnen bijbenen. Als een bepaald deel van de samenleving aan het ontwikkelen slaat en onvoldoende oog heeft voor de vraag of iedereen wel mee kan doen, krijg je dit. De vaccinatiestrategie illustreert dit: een grote groep mensen is niet in staat om goed af te wegen of zij zich wel of niet willen laten inenten.’

Eerder dit jaar attendeerde ik gemeenten hierop: hoe gaan we er samen voor zorgen dat deze mensen wel een afgewogen keuze kunnen maken? De gemeenten reageerden nauwelijks, zij vonden het niet hun taak om dit op te pakken. Terwijl het een maatschappelijke opgave is! Het zijn wel jouw inwoners, denk ik dan. Ik vind dat onbegrijpelijk. Als je weet dat mensen gevoelig zijn voor nepnieuws en dat anderen belang hebben om nepnieuws te verspreiden, dan komt mijn rechtvaardigheidsgevoel naar boven. Hoe kunnen we in

gesprek gaan en ervoor zorgen dat zij ook een weloverwogen keuze kunnen maken?’

Wat is jouw bezwaar tegen ‘het systeem’?

‘Bij een sociale dienst waar ik werkte, parkeerden we de auto in een woonwijk. In die wijk zaten mensen met een krat bier in de voortuin. Dat doe je toch niet, dacht ik. Maar voor die mensen is dat hun wereld, hun normale wereld. Het is de kunst om je dat te realiseren. Het betekent dat je je oordeel moet herzien of opschorten. Door zo te redeneren, heb je te weinig respect en waardering voor hoe zij hun leven vormgeven. Met de decentralisaties in 2015 hebben gemeenten min of meer gezegd: wij willen graag weten hoe het met onze inwoners gaat. Dat is een mooi streven.

Tegelijkertijd zie je dat, als je je bij de gemeente meldt, je in een systeemwereld terecht komt met wetten, regels en procedures. Daar word je als inwoner niet altijd beter van. Mensen willen hun eigen leven kunnen leiden, zonder dat je vast zit in een systeemwereld. Waarom zou iedereen zich bij de gemeente moeten melden? Ik ga daar toch niet voor m'n plezier naar toe? Hoezo moeten we blij worden van een melding? Als je niet bij de gemeente hoeft te zijn, lijkt me dat alleen maar beter. De kans is groot dat je via een melding vervolgens in ons zorgsysteem terecht komt.

Mijn stelling is: probeer inwoners bij de toegang weg te houden. Als er zorg nodig is, dan moet die er komen. Er zijn echter veel situaties die in het gewone leven opgelost kunnen worden, zonder dat je in een zorgsysteem terecht komt. Als je eenmaal een voorziening hebt, gaat het meer over hoe je die kan behouden. Er vinden controles plaats en je moet bewijzen dat je het nodig hebt. De voorziening voelt dan ook als de juiste oplossing. Als je het afneemt, wordt het ingewikkeld. Het gaat erom dat je mensen passend ondersteunt, maar dat hoeft niet altijd zorg te zijn. Zijn er geen andere oplossingen te bedenken, in de preventieve sfeer of laagdrempeliger?’

Weg bij het systeem, maar hoe?

‘Fundamenteel zou het uitgangspunt moeten zijn: ik heb hier met een mens te maken. En wij kijken als professionals naar wat deze mens nodig heeft. Luisteren, luisteren, luisteren. Echt luisteren. De mens als uitgangspunt nemen. Gelijkwaardig het gesprek aangaan. Soms kost dat 10 minuten, soms 10 uur. Gemeenten vinden dat lastig. Zij zeggen vaak: je mag bijvoor-

We willen dat mensen in hokjes passen die wij zelf hebben bedacht

beeld 5 keer een uur praten met deze inwoner. Dat is stuurbaar. Maar het punt is: kijk naar de mens, met in je achterhoofd dat je het zo eenvoudig mogelijk probeert op te lossen. Maar wel doen wat nodig is. We moeten véél meer tijd en energie steken in preventie. Voordat er daadwerkelijk overgegaan wordt op geïndiceerde zorg, goed kijken naar preventie in het voorveld. Wat je ziet, is dat het heel lastig is om in de toegang een integraal beeld te hebben van wat er nodig is. Daar heb je anderen bij nodig. Verder speelt de bureaucratie op: je loopt snel in de fuik van de procedures. Daardoor is de verleiding groot om via procedures naar de vraag te kijken. In plaats van tijd te nemen om de vraag goed in beeld te krijgen en een passend ondersteuningsaanbod te organiseren.’

Wat betekent dat voor de toegang tot hulp?

Ik zou de toegang - een veel te breed en abstract begrip - willen weghouden bij het gemeentehuis. Het zou mooi zijn als de toegang betekent: in gesprek gaan met inwoners. Hoe kunnen we jou helpen? Je hebt daar meer mensen bij nodig. Op het moment dat je een inschatting kunt maken, zul je de juiste professionals erbij moeten halen. Daar moet ruimte voor zijn. Bij cliëntondersteuning gaat het onder andere om het verduidelijken van de hulpvraag. Soms ben je 3 of 4 keer aan het praten om de vraag helder te krijgen. Een inwoner zegt dan dat het niet goed gaat of dat hij of zij zich niet goed voelt, maar het is niet

duidelijk wat eraan de hand is. De ideale toegang is voor mij wat er aan de gemeente voorafgaat.’

En voor onafhankelijke cliëntondersteuning?

‘Cliëntondersteuning is onafhankelijk, punt uit. Wat ik in de praktijk zie, is dat er onderscheid wordt gemaakt tussen ondersteuning en onafhankelijke ondersteuning. Een aantal gemeenten versmalt onafhankelijke cliëntondersteuning tot ondersteuning bij bijvoorbeeld een aanvraag. Ik vind, zoals in de memorie van toelichting van de wet staat, dat cliëntondersteuning onafhankelijk en levensbreed is. En dat het dat móét zijn! Dat betekent dat het door een onafhankelijke partij moet worden geboden. Er moet voldoende ondersteuning beschikbaar zijn én deze moet vindbaar zijn. Slechts een beperkt deel van de mensen weet dat het hier recht op heeft. In veel gemeenten komt het pas in beeld bij een Wmo-aanvraag. Terwijl je eigenlijk zelfs die Wmo-aanvraag niet wilt, in die zin: hoe kunnen we problemen zo vroeg mogelijk oplossen?’

Hoe doet MEE dat in Limburg?

‘Wij werken met een groep ervaringsdeskundigen om onze dienstverlening te verbeteren. Ook zetten we hen in bij trainingen voor gemeenten. Zij weten als geen ander waar ze tegenaan lopen en wat helpend is geweest. Dat levert veel eyeopeners op: een man met autisme vertelde aan beleidsadviseurs van de gemeente dat hij niet had gestemd omdat het stemlokaal onoverzichtelijk was ingedeeld. Op de drempel gekomen, was hij teruggekeerd naar huis. Een suppoost had achteraf met enkele eenvoudige aanwijzingen kunnen helpen. Het gaat niet altijd om grote dingen. Soms hebben mensen een klein duwtje nodig. En als er meer nodig is, bekijken we hoe dit georganiseerd kan worden. Maar het begint bij die kleine stap voorwaarts.’

Over Irene Thuis

‘Ik ben per ongeluk in het sociaal domein terechtgekomen. Afgestudeerd in de jaren 80, kwam ik min of meer toevallig bij een sociale dienst terecht. Ik werd geconfronteerd met een doelgroep die niet altijd voor zichzelf op kon komen. In totaal 30 jaar werkte ik bij sociale diensten van gemeenten. Tussentijds werkte ik een paar jaar als toezichthouder vanuit de rijksoverheid en later interim via een adviesbureau. Sinds 7 jaar ben ik bestuurder van MEE Zuid-Limburg. MEE heeft als belangrijkste taak: cliëntondersteuning. MEE werkt in deze regio samen met 16 gemeenten, waar de toegang overal verschillend georganiseerd is. Soms is het zelfs binnen een gemeente, op wijkniveau, anders georganiseerd.’

Zonder **sancties** **verdwijnt** **racisme** nooit

Ontkennen dat institutioneel racisme bestaat, kan niet meer. Evenmin als het toestaan van Zwarte Piet, zeggen Jerry King Luther Afriyie en Dionne Abdoelhafiezkhan. 'Maar we zijn er nog niet.' >>

Door: Julia Dotulong

Wie kent hem niet? De man die ervoor zorgde dat Zwarte Piet zijn argeloosheid verloor. Bij het overgrote deel van de Nederlanders staat Jerry King Luther Afriyie dan ook bekend als de voorman van 'Kick Out Zwarte Piet'. Voor Afriyie is Zwarte Piet de meest zichtbare vorm van institutioneel racisme in Nederland. 'Hoewel', zegt hij fel, 'met het toeslagenschandaal hebben we nu twee zichtbare vormen van institutioneel racisme.' Wat hem tegen de borst stuit is dat witte mensen, de mensen die zelf in Nederland geen racisme ervaren, nog altijd bepalen wat racisme is. 'Een schoolvoorbeeld van witte onschuld. Want het was toch niet meer dan een traditie?' Alleen de slachtoffers van onrecht kunnen de pijnpunten aangeven. En daarnaast is het aan alle Nederlanders tezamen om bij te dragen aan een oplossing.'

Etnisch profileren

Tot 5 jaar geleden konden mensen misschien nog doen alsof ze niet wisten dat Zwarte Piet een racistische karikatuur is. Maar wie dat nu nog beweert, heeft bewust een groot bord voor diens hoofd. Want met de kennis van nu kan dat gewoon niet meer, stelt Dionne Abdoelhafiezhan Van IZI Solutions, een sociaal innovatiebureau dat oplossingen biedt voor maatschappelijke vraagstukken.

'Institutioneel racisme komt voort vanuit een visie op leiderschap', zegt ze. Een actueel thema. Zeker nu in de Nederlandse politiek de daaraan gekoppelde termen macht en tegenmacht in ieders mond liggen. 'Als bedrijf kies je voor een bepaald beleid, de overheid ontwikkelt wet- en regelgeving die keuzes impliceren. Kijk bijvoorbeeld naar de uitzendbranche die ervoor koos bij voorkeur witte Nederlanders uit te zenden. Of de etnisch geladen risicoprofielen van de politie. Je kunt dus beter zeggen: het ontbreekt niet aan leiderschap, maar wel aan een bepaald normstellend en normbewakend leiderschap.'

Artikel 1

De vraag is: wat is goed leiderschap dan wel? En kan de overheid die rol wel vervullen? Als voorbeeld noemt zij artikel 1 van de Grondwet. Een wet die mensen moet beschermen tegen racisme en discriminatie, maar in de praktijk boterzacht is, stelt ze. 'Aan artikel 1 zouden de discriminatiegronden etniciteit en nationaliteit moeten worden toegevoegd. Etnisch geladen risicoprofielen kunnen nu daarom gewoon. Er wordt wel een verwijzing gemaakt naar ras, maar het begrip ras bestaat eigenlijk niet.' Daarnaast is zij een warm voorstander van het opheffen van het toetsingsverbod als bedoeld in artikel 120 van de Grondwet. 'Nederland is een van de weinige democratieën ter wereld waar een toetsingsverbod geldt. Dit houdt in dat de Nederlandse rechter niet mag beoordelen of wetten in strijd zijn met de grondrechten van burgers zoals die in de Grondwet zijn neergelegd. Maar als wetten kunnen worden getoetst aan de Grondwet, kunnen rechten van burgers beter worden beschermd.'

Eigen vlees

Wat zij vaak aantreft in de dagelijkse praktijk is dat de slager het eigen vlees keurt. Want in hoeverre wordt de huidige macht onafhankelijk getoetst, vraagt Abdoelhafiezhan zich af, als er te weinig onafhankelijke organen zijn met mandaat die machtsinstututen kunnen beoordelen. Dat niet alleen: er ook echt invloed op hebben. De Nederlandse overheid is tot op heden onvoldoende in staat om haar eigen kritisch en zelfreinigend vermogen te organiseren en te financieren zonder er criteria aan te verbinden.

Neem de klachtenprocedure bij de politie. 'Dien je een klacht in bij de politie, dan heb je eerst een bemiddelingsgesprek met een klachtbehandelaar in politie-uniform. Als

Waarom bepalen witte mensen wat racisme is?

je niet tevreden bent over de afhandeling, dan kan je naar de klachtencommissie die bestaat uit voormalig agenten, officieren van justitie en burgemeester. Ben je nog steeds niet tevreden met hoe de politie en de klachtencommissie je klacht hebben afgehandeld, dan kan je naar de Ombudsman om je klacht te laten beoordelen. Dit duurt soms 9 keer langer dan wettelijk vastgesteld. En wat blijkt, het advies van de Ombudsman is niet bindend.'

Er is meer nodig dan dialoog

Afriyie en Abdoelhafiezhan pleiten voor nieuwe sociale normen. 'We moeten opnieuw normaliseren. Wat gisteren normaal was, is vandaag de dag niet meer vanzelfsprekend normaal', zegt hij. 'Tradities veranderen, omdat ze niet meer van deze tijd zijn, net als Zwarte Piet en Levie Zadok (Joodse evenknie van Zwarte Piet, red.). 'Institutioneel racisme is een veelkoppig monster, de bestrijding hiervan bestaat niet alleen uit het voeren van dialoog – polderen -, maar ook uit het implementeren en uitvoeren van wetten en beleid.' In de uitvoering is meerstemmigheid onmisbaar, aldus Afriyie. Dit betekent dat bij de totstandkoming van een besluit in een organisatie alle perspectieven moeten meetellen. Kan het stellen van een quotum op de arbeidsmarkt daarbij helpen? Ja, zegt hij stellig. 'Wat ik zie is dat witte vrouwen die zelf nog niet eens zo lang geleden een voorkeursbehandeling kregen bij gelijke geschiktheid, zich hiertegen beginnen te keren. Hiermee demonstreert de witte vrouw de attitude dat het iedereen voor zich is, net als de witte man. In veel gevallen zie ik dat de witte vrouw streeft naar gelijkheid ten aanzien van de witte man in plaats van naar gelijkheid voor iedereen. Zo viert ze haar honderdste jaar kiesrecht als het ware het honderdste jaar vrouwenkiesrecht. Er zijn echter nog steeds vrouwen die dezelfde mijlpaal nog niet hebben bereikt. We moeten met elkaar op zoek naar een collectieve oplossing, met als uitgangspunt dat iedereen gelijk meetelt en zichzelf mag zijn.' En anoniem solliciteren, is dat een oplossing? 'Zeker niet. Alsof je jezelf dan ontkent', zegt hij. 'Ik verdoezel mijn naam niet. Die betekent van goede afkomst en daar ben ik trots op.'

Onlangs verschenen: Onderzoek voorkomen van institutioneel racisme in Nederland

Onlangs verschenen twee onderzoeken van Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) naar het voorkomen van institutioneel racisme in Nederland. Institutioneel racisme heeft betrekking op racisme dat is ingebed in instituties. Processen, beleid en (geschreven en ongeschreven) regels leiden tot ongelijkheid tussen mensen van verschillende afkomst, huidskleur of religie. Het is daarnaast structureel en collectief: het gaat niet om incidenten en ook niet het handelen van een persoon. De onderzoeken beslaan vier terreinen: arbeids- en woningmarkt, politie en onderwijs. Om te onderzoeken wat werkt, hebben de KIS-onderzoekers meer dan 250 wetenschappelijke artikelen doorgespit.

Bekijk beide rapporten op: www.kis.nl/thema/discriminatie

Maaïke Verhagen, universitair hoofddocent Radboud Universiteit Nijmegen

Elke jongere voelt zich wel eens eenzaam en dat is niet erg

Zijn jongeren tegenwoordig eenzamer?

‘Dat mensen zich eenzaam voelen, is van alle tijden. Eenzaamheid heeft evolutionair gezien een functie: wanneer mensen zich eenzaam voelen, zoeken ze anderen op. We hebben elkaar nodig om te overleven. Er is de laatste tijd wel meer aandacht voor eenzaamheid. Dat is mooi. Jongeren van nu zijn niet eenzamer dan 10 of 50 jaar geleden. Eenzaamheid fluctueert. Dat zagen we ook tijdens de eerste lockdown. Eerst nam de eenzaamheid enigszins toe, maar daarna herstelde het weer.’

Spelen sociale media een rol?

‘Ja, maar de eenzaamheid neemt daardoor niet toe. De manier waarop jongeren sociale media gebruiken, beïnvloedt hoe goed jongeren zich voelen. Zo weten we uit onderzoek dat jongeren die passief meelezen op sociale media een grotere kans hebben op het ontwikkelen van eenzaamheidsgevoelens. Het omgekeerde zien we ook: als je als jongere actief meedoet en zelf ook deelt, kan dat juist tot betere sociale contacten leiden, zeker als de online wereld en de offline wereld overeenkomen.’

Hoe eenzaam zijn jongeren?

‘Eerst nog dit: eenzaamheid hoort bij het leven. Elke jongeren voelt zich wel eens eenzaam en dat hoeft niet erg te zijn. De schattingen lopen uiteen wat betreft problematische eenzaamheid. Zo’n 3 tot 11 procent van de jongeren zou kampen met langdurige vormen van eenzaamheid. Dat is problematisch omdat het voor deze jongeren steeds moeilijker wordt om sociale contacten te onderhouden. De drempel om contact te maken wordt hoger. Ze trekken zich terug, komen in een negatieve spiraal, gaan negatiever over zichzelf denken. Dat kan allerlei vervelende gevolgen hebben. Een studie zegt dat langdurige eenzaamheid even slecht is als obesitas.’

Hoe kunnen we deze jongeren ondersteunen?

‘Allereerst moeten we proberen het stigma rondom eenzaamheid weg te halen. Het moet makkelijker worden om over eenzaamheid te spreken. Dat kan ertoe

leiden dat jongeren eerder aan de bel trekken. Neem tijd voor het echte gesprek. Verder moeten we eenzaamheid veel meer gaan zien als een sociaal-maatschappelijk probleem. Op websites van hulpverleners staat eenzaamheid nog te weinig aangegeven als probleem. Wel of je bang bent of verdrietig of somber. Een huisarts zal niet snel eenzaamheid vaststellen, wel buikpijn. Terwijl eenzaamheid onderliggend kan zijn.’

Wat vind je van de verkenning van Movisie over eenzaamheid?

‘Het is een mooie weergave van verschillende factoren die een rol spelen bij eenzaamheid onder jongeren. En mooi dat er aandacht is voor de opgaven van het sociaal domein van dit vraagstuk. Ik ben er blij mee dat er op deze manier meer aandacht komt voor eenzaamheid als sociaal-maatschappelijk vraagstuk. Het hebben van sociale relaties behoort tot de kern van ons bestaan. De afwezigheid van deze relaties leidt tot allerlei ongewenste

Een huisarts zal niet snel eenzaamheid vaststellen, wel buikpijn

effecten. Belangrijk om hier oog voor te hebben en samen aan te werken.’

Tip voor lezers?

‘Erken dat eenzaamheid als een probleem ervaren kan worden. Daarnaast is de hele samenleving aan zet. Heb oog voor de sociale inbedding van jongeren. Er is een misverstand dat eenzaamheid en alleen zijn met elkaar samenhangen. Alsof ouderen die alleen zijn, per definitie eenzaam zijn. En alsof jongeren die met andere jongeren zijn, niet eenzaam zijn. Dat is niet zo.’

Verder lezen: movisie.nl/eenzaamheid

De meerwaarde van ervaringsdeskundigen: **hoopverleners**

Niekie Doornbosch is onafhankelijk cliëntondersteuner in de gemeente Teylingen. Ze staat naast de inwoner en helpt mee bij het vinden van passende ondersteuning. Belangrijk detail: Doornbosch is ervaringsdeskundige. 'Ik weet hoe het systeem werkt.'

Door: Daphne van Eden en Susan de Vries

De gemeente Teylingen heeft een Meedenkersnetwerk met daarin formele en informele onafhankelijke cliëntondersteuners. De meedenkers zijn beschikbaar voor inwoners die vragen hebben op allerlei levensgebieden. Ze vormen de verbinding tussen de vraag van de inwoner en het beschikbare aanbod voor ondersteuning en zorg.

Volgens Niekie Doornbosch is dit hard nodig. 'Het kan een grote drempel zijn om hulp te zoeken. Sommige inwoners hebben het gevoel dat ze maar één kans krijgen. Dat geeft een machteloos gevoel. Wij geven inwoners het gevoel dat ze er niet alleen voor staan. Bijvoorbeeld door samen een gesprek voor te bereiden zodat ze een stevige indruk maken en meer grip hebben op hun keuzes. Vanuit onze ervaringen weten wij hoe het systeem werkt.'

Schrijnend

'Soms komt er bij de kennismaking met een inwoner veel emotie los. Als ervaringsdeskundige vertel ik dan mijn eigen verhaal. Daardoor wordt de drempel lager. Wij leren om een hoopverlener te zijn. Je geeft iemand hoop door er gewoon te zijn en te vertellen dat je ook van ver komt.' De meerwaarde van ervaringsdeskundige cliëntondersteuners is volgens Niekie groot. 'Ik herinner mij een schrijnende casus van een vrouw met 2 kinderen. Door de scheiding had zij geen woning meer. Een urgentieverklaring was volgens verschillende instanties niet mogelijk. Ik bood een luisterend oor en kon door mijn eigen ervaringen adviseren. Ik vertelde dat een urgentieverklaring haar recht is en dat het belangrijk is om te laten zien dat je van alles hebt geprobeerd. Zonder mijn eigen ervaringen was ik misschien afgegaan op het oordeel van de instanties. Nu heeft ze de verklaring gekregen en een fijn dak boven haar hoofd.'

Werkvloer

'Het heeft mijn eigen herstel bevorderd dat ik onafhankelijke cliëntondersteuner ben. Ik leer ontzettend veel. Over het sociaal domein, mezelf en mensen in het algemeen. Het geeft inzicht in hoe de maatschappij werkt, waarom dingen misgaan en wat ervoor nodig is om het systeem te veranderen.' Het inzetten van ervaringsdeskundigen vraagt ook om de nodige aanpassingen. 'Het is een risico als een organisatie zich er niet goed in verdiept. Er kunnen dan scheve verhoudingen en onduidelijke verwachtingen ontstaan. Dat zorgt bij ervaringsdeskundigen voor een onveilig gevoel. De manier waarop

Nu heeft ze een urgentieverklaring en een fijn dak boven haar hoofd

een ervaringsdeskundige kan terugkeren op de werkvloer is cruciaal in diens verdere loopbaan en welzijn. Er zijn duidelijke kaders nodig met ruimte voor flexibiliteit.'

'Wat er nodig is? Meer samenwerken met lokale partijen om problemen te voorkomen. Mensen kloppen daar vaak pas aan als de problemen hoog opgelopen zijn. Door samen en op tijd signalen te bespreken, kunnen we hopelijk eerder ingrijpen.'

Een onafhankelijke cliëntondersteuner staat naast de inwoner, biedt een luisterend oor en helpt in de weg naar passende ondersteuning. Het is een hulpmiddel om inwoners wegwijs te maken in het complexe zorglandschap. In het Koploperproject Cliëntondersteuning zijn al 113 gemeenten aan de slag om het aanbod, de vindbaarheid en kwaliteit van onafhankelijke cliëntondersteuning te verbeteren.

Meer weten: movers.nl/clientondersteuning

Shadowing: op pad met wijkteamleden

Shadowing is een vorm van participierend onderzoek waarbij respondenten over een langere periode van dichtbij worden gevolgd tijdens hun werk. Movisie deed op deze manier onderzoek naar 5 wijkteams.

Radboud Engbersen, expert sociaal domein bij Movisie en één van de onderzoekers, liep meerdere dagdelen mee met 4 wijkteamleden, waaronder Karel. Hij was bij casus- en teambesprekingen en ging mee op huisbezoek. Karel had als wijkteamlid al eerder meegewerkt aan onderzoek, maar was nog niet bekend met deze onderzoeksmethode. Hij vertelt: 'Ik heb Radboud meegenomen naar allerlei plekken waar ik op een dag kom. Je kunt over je werk vertellen, maar de ander krijgt een veel beter beeld als hij meegaat en het echt beleeft. Radboud kwam nu ook in de zijstraatjes en ging mee het verzorgingshuis in. Dat zegt meer dan woorden. Ondanks de tijdsinvestering vond ik het belangrijk hier een podium voor te bieden.'

Positief

Eén van de bevindingen: wijkteamleden ervaren de eigen directe wereld als positief. Wijkteamleden zijn teamplayers: ze helpen elkaar. Ze merken dat mensen in een zeer

kwetsbare positie zo lang mogelijk zelfstandig in een gewone woonwijk moeten wonen. 'Wijkteamleden hebben het gevoel dat ze in toenemende mate te maken krijgen met mensen met wie heel veel aan de hand is. Dat maakt hun werk complexer en meer belastend', aldus Engbersen in een interview met Zorg+Welzijn.

Trigger

Wijkteamleden vinden dat het streven naar zelfredzaamheid in de eigen omgeving te centraal is komen te staan in het sociaal beleid. Maar het is ook niet makkelijk om afscheid te nemen van dit uitgangspunt. Karel benadrukt dat het belangrijk is goed te blijven kijken wat inwoners in een kwetsbare positie wél kunnen en willen. Karel: 'Je probeert een band op te bouwen, je bent altijd op zoek naar een trigger, hoe je een klein beetje samen met iemand op kunt lopen en iemand het beste kunt helpen. Dat is niet altijd een product van de Wmo. Niet omdat het voor de gemeente goedkoper is, maar ook omdat je iemands zelfredzaamheid ermee stimuleert. Daar gaat het om.' Het grote aantal meldingen belemmert Karel echter zijn werk op deze manier te doen.

Caseload

Hoge caseload door de toename van het aantal aanmeldingen, personeelstekort en lange wachtlijsten zijn de meest genoemde

De helft van het wijkteam heeft alweer een andere baan

knelpunten die gemeenten ervaren bij het werken in sociale wijkteams, zo kwam naar voren in de vierde landelijke peiling van Movisie onder gemeenten. Ook Engbersen zag de wijkteamprofessionals tijdens het shadowen hiermee worstelen. Hij pleit voor meer menskracht en dus meer geld. 'De wijkteams staan in de frontlinie van het sociaal domein. Daar heb je ervaren, sterke krachten nodig', zegt Engbersen op Zorg+Welzijn. En juist daaraan ontbreekt het steeds meer, zag Engbersen. Het verloop onder wijkteamleden is hoog. Tekenend is dat 4 van de 8 gevolgde wijkteamleden inmiddels niet meer werkt in een wijkteam, waaronder Karel. De zwaarte en complexiteit van het werk zijn daar volgens Engbersen zeker mede debet aan.

Meer informatie

Download het rapport 'Blik op het werk, wat belemmert en wat helpt wijkteams' via movisie.nl/blikophetwerk. Voor meer informatie: Radboud Engbersen, r.engbersen@movisie.nl, 06 554 405 45 en Silke van Arum, s.vanarum@movisie.nl, 06 554 405 13.

Wat werkt bij lokaal LHBT-beleid?

Hoe zorg je als gemeente voor LHBT-beleid dat vooroordelen en discriminatie tegengaat? In de kennissynthese 'Wat werkt bij gemeentelijk LHBT-beleid' biedt Movisie 2 theoretische modellen.

Steeds meer gemeenten besteden aandacht aan het welzijn van hun lesbische, biseksuele, homo, transgender en soms ook interseksuele inwoners. Dit zijn de zogeheten Regenboogsteden. Het inzetten van beleidsmaatregelen om maatschappelijke verandering te bevorderen, is echter niet eenvoudig.

Het vergt vaak een aanpak die een collegeperiode overstijgt. Emancipatie is nu eenmaal niet binnen 4 jaar bereikt. Het is daarom van

belang om over een theoretische basis te beschikken waarmee je als gemeente lokaal LHBT-beleid kunt vormgeven.

Wetenschappelijke publicaties naar de effectiviteit van gemeentelijk LHBT-beleid zijn er nauwelijks. De weinige internationale onderzoeken die er zijn, zijn niet te vertalen naar de Nederlandse praktijk en bieden dus weinig houvast om een theoretisch model te leggen over lokaal LHBT-beleid.

Kennissynthese

In de kennissynthese 'Wat werkt bij gemeentelijk LHBT-beleid' worden 2 theoretische modellen uitgelicht. Ze gaan weliswaar niet specifiek over LHBT-beleid op lokaal niveau, maar zijn wel bruikbaar voor het inrichten van een zo effectief mogelijk lokaal LHBT-beleid. De theoretische modellen zijn afkomstig uit een essay van onderzoekscollectief DRIFT over transitie management en een artikel van bestuurswetenschapper Frank Hendriks over bestuurlijke innovatie.

De veranderingsmodellen werken tweeledig: ze bieden een theoretische onderbouwing van beleidstheorieën in de praktijk en tegelijkertijd toetsen ze die praktijk aan de theorie.

BEVORDEREN VAN BESTUURLIJKE INNOVATIE

Responsiviteit

Richt platforms, allianties of adviescommissies op die gevraagd en ongevraagd advies geven over beleid en een signalerende functie hebben. Deze bestaan bijvoorbeeld uit LHBT-organisaties, middelbare scholen en welzijnsinstellingen.

Productiviteit

Creëer samenwerkingsverbanden van bijvoorbeeld gezamenlijke uitvoeringspartners. Om ontwikkelingskosten van interventies te delen, gezamenlijk activiteiten te organiseren en onderling de effecten van beleid en uitvoering te vergelijken.

Betrokkenheid

Organiseer bijeenkomsten om samen met LHBT-inwoners en andere belangstellenden, organisaties en welzijnsinstellingen het LHBT-beleid vorm te geven. Zij worden mede-eigenaar en de gemeente krijgt een gezicht.

Lokaal LHBT-beleid zonder I?

In het landelijke beleid gaat het over LHBTI-personen oftewel lesbische vrouwen, homomannen en biseksuele, transgender- en intersekse personen. Lokaal is de I van intersekse personen nog nauwelijks in beeld. De verwachting is dat dit komende jaren gaat veranderen.

In de kennissynthese worden de modellen geïllustreerd met praktijkvoorbeelden uit de Regenboogsteden.

Model 1

Het model van DRIFT gaat voor een duurzame samenleving. Het is interessant omdat het - net als het vraagstuk van seksuele en genderdiversiteit - een langdurig en taai proces is en het uit verschillende, opeenvolgende beleidsstappen bestaat.

Model 2

De visie van Hendriks schetst een inhoudelijk kader waarmee bestuurlijke innovaties kunnen worden gekwalificeerd en geëvalueerd.

Wat wel werkt

Uit beide modellen komt naar voren dat het succes van bestuurlijke veranderingen en beleid staat of valt met de ambitie en betrokkenheid van de gemeente én de samenwerkingspartners. Leiderschap vanuit het college van B en W, een aangewezen beleidsmedewerker op het thema, een LHBT-infrastructuur die bestaat uit belangenorganisaties en geschikte uitvoeringspartners en enthousiaste burgers blijken cruciaal voor een gedegen en gedragen beleid.

Aandachtspunten

Duurzaamheid blijkt een aandachtspunt. Door beleid voor een langere periode in te richten en daarbij een monitoringsstructuur op te zetten, kan een gemeente de aanzet geven tot veranderingen over

Leiderschap vanuit het college van B en W helpt

een lange termijn. Cruciaal voor een effectief LHBT-beleid:

- Inzetten op wat werkt
- Het betrekken van de doelgroep en andere betrokken bewoners
- Meerjarige subsidies aan uitvoeringspartijen
- Continuïteit in ambtelijke capaciteit
- Het creëren van eigenaarschap in de stad, al dan niet door het stimuleren van platforms en adviesraden.

Meer informatie: Els Meijsen, e.meijsen@movisie.nl, 06-55440647. Download de kennissynthese via www.movisie.nl/lokaal-lhbt-beleid

BEVORDEREN VAN DUURZAME MAATSCHAPPELIJKE VERANDERINGEN

Verhogen reflexiviteit

Zet in op maatregelen op basis van een needs assessment: wat zijn behoeften en wat is nodig? Maak ook gebruik van tussentijdse monitoring om het beleid bij te sturen. Bijvoorbeeld om het schoolklimaat blijvend te verbeteren voor LHBT-leerlingen.

Bevorderen diversiteit

Maak ruimte voor niche-initiatieven. Deze worden door de Regenboogsteden vaak ondersteund vanwege het maatschappelijk belang en het weerbaarheidsverhogend effect. Een voorbeeld is het organiseren van een eigen Pride evenement en lokale LHBT-prijs in de gemeente.

Mobiliseren van middelen

Oefen invloed uit via het inkoopbeleid door aanbestedingseisen op te nemen rond diversiteit en inclusie. Bijvoorbeeld door van een aanbieder van maatschappelijke opvang en begeleid-wonen-trajecten te eisen dat de zorg aansluit bij cliënten van onder andere verschillende seksuele oriëntatie.

Simpel switchen van dagbesteding naar werk

Het gevoel van betekenis te zijn, is essentieel voor mensen. Meedoen helpt om je goed te voelen. Veel mensen die thuis zitten of arbeidsmatige bezigheden hebben, willen zich graag ontwikkelen op het gebied van werk. Toch voelen zij zich hierin vaak belemmerd, om meerdere redenen. Wat zijn de knelpunten en wat kunnen we hieraan doen? Een gesprek met Hubert-Jan de With en Rinske Wegener.

Door: Harry Michon en Sifra van der Kolk

Hubert-Jan de With: 'Mijn kandidaat en ik hadden er goed over nagedacht. De jongeman die al aan de slag was bij Werkdag, wilde graag weer betaald gaan werken als taxichauffeur. Samen gingen we naar de klantmanager om in een uurtje het plan uit te leggen. Al is dat weinig tijd voor een klantmanager om de hele situatie te begrijpen. Toen het woord 'taxichauffeur' viel, zei de klantmanager dat de jongeman bij een collega voor zzp'ers moest zijn. Dit bedoel ik:

Wie is wie?

Hubert-Jan de With is unitmanager bij Werkdag BV, een zorgorganisatie in de regio Zuid Kennemerland die mensen ondersteuning biedt van (arbeidsmatige) dagbesteding tot en met betaald werk. 'We moeten drempels wegnemen voor mensen die aan het werk willen. Er kan meer dan het beeld is en het kost minder dan het beeld is.'

Rinske Wegener werkt als adviseur Sociaal Domein bij de gemeente Haarlem/Zandvoort op de beleidsafdeling voor werk en inkomen. Ze houdt zich onder andere bezig met ggz en werk en met het project Smpel switchen. 'We slaan als samenleving de plank helemaal mis als mensen die graag betaald werk willen doen, aan de kant blijven staan. Bijvoorbeeld vanwege onzekerheid over hun eigen potentie, zorgen om hun financiële zekerheid of angst voor het oordeel van een werkgever.'

mijn cliënt had alle moed verzameld om zijn verhaal en plan voor te leggen. En toen was het moment weg.'

Het illustreert de onzekerheid die veel mensen voelen. Vaak hebben mensen veel tegenslag gehad, op meerdere levensgebieden. Rinske Wegener: 'Ze hebben al het gevoel dat niemand op ze zit te wachten. De angst van mensen voor het systeem zit er diep in. Soms terecht, ook al is er veel verbeterd de afgelopen jaren en wordt er hard gewerkt door de landelijke politiek en gemeenten om het anders te doen.'

Armoedeval

Hubert-Jan de With: 'Administratieve belemmeringen kunnen bijvoorbeeld zorgen voor een armoedeval. Stel, je hebt de stap naar betaald werk gezet. Maar het gaat - soms tijdelijk - niet meer en je wordt ontslagen. Je moet dan opnieuw de aanvraag voor een uitkering doen. Er kan wel 3 maanden zitten tussen je laatste salaris en het storten van je uitkering. Maar je vaste lasten en rekeningen

lopen gewoon door. Of neem die mevrouw die betaald werk had gevonden en een naheffing van 3.000 euro kreeg, door een verrekening van salaris en toeslagen. Achteraf gerekend was de naheffing onterecht. De stress die zo'n situatie oplevert, verergert de onzekerheid bij volgende stappen alleen maar. Het is een greep uit de problemen waar mensen mee te maken krijgen die stappen willen zetten van dagbesteding naar werk of andersom.'

Benefits counseling

Hoe kunnen we het switchen tussen (arbeidsmatige) dagbesteding en betaald werk simpeler maken? In Haarlem zijn meerdere oplossingen bedacht. Ze doen onder meer aan benefits counseling. Kort gezegd: een professional denkt mee met inwoners over financiële consequenties wanneer ze de stap naar werk maken. Wegener: 'We adviseren mensen waar ze op moeten letten bij veranderingen in inkomsten en toeslagen. Dat werkt verhelderend. Het gevoel dat je inzicht hebt en snapt wat er gebeurt met je inkomsten,

geeft veel rust. Zelfs als de uitkomst niet per se betekent dat mensen meer inkomen krijgen als ze betaald gaan werken.'

Daarnaast 'bevriest' de gemeente Haarlem de uitkering van mensen die de stap naar werk maken voor 3 maanden. Daardoor switchen mensen makkelijk weer terug naar de uitkering als de betaalde baan toch niet lukt. Wegener: 'Ik zou ook graag zien dat mensen een verkorte aanvraag kunnen doen als ze langer dan 3 maanden zijn uitgestroomd. Maar processen veranderen kost tijd.'

Zwemmen

Mensen die willen werken, moeten vertrouwen krijgen en de veiligheid voelen om die stap te maken. Hubert-Jan de With: 'Het opdoen van werkervaring is belangrijk. Pas als je in het water ligt, leer je hoe je moet zwemmen. Je wilt weten of er iemand met

De angst voor het systeem zit er diep in

een reddingsboei aan de kant staat als je zinkt. De houding van een activiteitenbegeleider of jobcoach is daarbij cruciaal. Als die vanuit enthousiasme en positiviteit vertrouwen geeft aan een cliënt, dan voelt iemand zich gesteund.' Rinske Wegener beaamt dit. 'Het allerbelangrijkste is dat iemand in je gelooft en dat het ook mag mislukken. We houden je aan de hengel en als het misgaat vissen we je op en gaan we ergens anders zwemmen.'

Nazorg

Ze benadrukken allebei dat begeleiding niet moet stoppen zodra iemand een baan heeft. Hubert-Jan de With: 'Soms hebben mensen al lange tijd inkomen uit betaald werk, maar komen problemen op andere levensgebieden weer boven. Voor mensen kan dat een trigger zijn om hun werk te verliezen. Iemand die jou kent, je problemen signaleert, kan je helpen om het weer recht te trekken. Zo voorkom je dat iemand helemaal opnieuw kan beginnen.' Rinske Wegener: 'Ook wanneer je al meer dan 10 jaar aan het werk bent, moet je een strohalm kunnen pakken als het misgaat. Ik ben voorstander van Harries. Zulke 'collega-maatjes' kunnen aan de bel trekken en dat voorkomt dat een situatie uit de hand loopt.' De With: 'Contact houden is essentieel. Ik ben ervan overtuigd dat de kosten daarvan een stuk lager zijn dan wanneer iemand stopt met werken. Er kan meer dan het beeld is. En het kost minder dan het beeld is.'

Project Smpel switchen

Voor het project Smpel switchen in de participatieketen deden Movisie en Stimulansz een landelijke verkenning naar overgangen tussen dagbesteding en werk en andersom. Centrale vragen: welke factoren belemmeren of bevorderen dit simpele switchen en welke oplossingsrichtingen komen daaruit naar voren? Ruim 200 gemeenten en ruim 100 aanbieders van dagbesteding deden mee.

Belemmeringen die uit het onderzoek naar voren komen: te complexe landelijke wet- en regelgeving en lokale factoren zoals het ontbreken van een samenhangend gemeentelijk uitvoeringsbeleid en ontwikkelingsgericht aanbod. Aanbeveling: een landelijk stimuleringsprogramma dat de ontwikkeling van mensen centraal stelt.

Meer weten? Kijk op [movisie.nl/simpel-switchen](https://www.movisie.nl/simpel-switchen). Op [werkdagbv.nl](https://www.werkdagbv.nl) vind je ook meer individuele verhalen en een podcast over waardevol werk.

Verontrustende feiten en cijfers over acceptatie LHBTI-personen

Nederlandse LHBTI-personen hebben nog altijd veel te kampen met negatieve reacties en geweld. Biseksuele of bi+ vrouwen zijn relatief vaak slachtoffer. Ruim 2 van de 5 jongeren verbergen hun LHBTI-zijn op school. Dat blijkt uit de jongste feiten en cijfers van kennisinstituut Movisie.

Fysieke aanval

De publicatie leert dat de positie van LHBTI-personen nog altijd reden is tot zorg. 1 op de 10 Nederlandse lesbische, homoseksuele en biseksuele respondenten meldt in Europees onderzoek (EU Fundamental Rights Agency, 2020) fysiek aangevallen te zijn. Uit datzelfde onderzoek blijkt dat 22 procent van de LHBTI-personen in Nederland ooit bij de politie aangifte heeft gedaan van een fysieke of seksuele aanval. 1 op de 5 Nederlandse transgender personen is slachtoffer van een fysieke of seksueel gemotiveerde aanval. Dat is twee keer zo veel als gemiddeld voor alle LHBTI-groepen.

Dit is belangrijk leesvoer voor nieuwe Tweede Kamerleden

Vooroordelen

Uit Nederlands onderzoek (Pijpers, 2020) onder LHBTI-ouderen van 65 jaar en ouder blijkt dat 41 procent ooit last heeft gehad van vooroordelen of discriminatie door burens en 36 procent door zorgverleners. Ook geeft 21 procent van de respondenten aan geen contact meer te hebben met een of meer familieleden vanwege hun seksuele of genderidentiteit.

Seksueel geweld

Verontrustend zijn ook de cijfers (Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld, CBS 2020) over seksueel geweld. 44 procent van de biseksuele of bi+ vrouwen en bijna een kwart van de biseksuele of bi+ en homoseksuele mannen en lesbische vrouwen

heeft in het jaar voorafgaand aan het onderzoek seksueel geweld meegemaakt.

Open zijn

Open zijn over je seksuele oriëntatie en genderidentiteit is lang nog niet voor alle LHBTI-personen vanzelfsprekend. Uit Europees onderzoek (EU Fundamental Rights Agency, 2020) blijkt wel dat ruim 67 procent van de Nederlandse LHBTI-respondenten meestal of altijd open is. Het gemiddelde voor de 28 lidstaten van de Europese Unie is 47 procent. Tegelijkertijd blijkt dat ruim de helft (57 procent) van de Nederlandse LHBTI-personen zelden tot nooit hand in hand loopt met hun partner. Bijna de helft (45 procent) van de Nederlandse transgender respondenten geeft

aan nooit of zelden open te zijn over hun genderidentiteit.

School

Uit hetzelfde Europese onderzoek blijkt dat 41 procent van de jongeren tussen 18 en 24 jaar het LHBTI-zijn verbergt op school. In de groep tussen 15 en 17 jaar oud zegt 16 procent hetzelfde te doen. Iets meer dan de helft (52 procent) van de jonge Nederlandse transgender respondenten, tussen de 15 en 17 jaar, geeft aan nooit of zelden open te zijn over hun genderidentiteit.

Bekijk de publicatie Handreiking feiten en cijfers op [Movisie.nl](https://www.movisie.nl): [Handreiking-LHBTI-Feiten-Cijfers-2021.pdf](https://www.movisie.nl/handreiking-lhbt-feiten-cijfers-2021.pdf)

Feiten en cijfers op een rij

De nieuwe editie van 'Feiten en cijfers op een rij' geeft actuele informatie over de acceptatie, welzijn en gezondheid van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele, transgender en interseksue (LHBTI) personen. De publicatie brengt uitkomsten van relevant Nederlands en Europees onderzoek samen. Simon Timmerman, adviseur Regenboogsteden bij Movisie, noemt de cijfers ronduit verontrustend. 'Deze publicatie maakt duidelijk dat ook in Nederland nog hard moet worden gewerkt aan de emancipatie en acceptatie van LHBTI-personen in Nederland. Plannen en beleid moeten inclusiever worden ten aanzien van seksuele en genderdiversiteit. Deze publicatie is belangrijk leesvoer voor alle nieuwgekozen Tweede Kamerleden en de politieke partijen die een nieuw kabinet vormen.'

Ervaringsdeskundigen: spiegels in het welzijnswerk

Hoe kan ervaringsdeskundigheid worden ingezet in het welzijnswerk? TEAM ED is betrokken bij de aanpak GGZ in de wijk. 'Hulpverleners denken in problemen, ervaringsdeskundigen denken vanuit kracht', aldus Charlotte van der Veen, coördinator met ervaringskennis bij TEAM ED.

Door: Sharon Koks-den Outer

TEAM ED is een zelfstandige organisatie die fungeert als sociaal uitzendbureau voor ervaringsdeskundigen met ervaring op diverse gebieden, zoals armoede, psychische kwetsbaarheid en detentie. De ervaringsdeskundigen hebben allemaal een herstelproces doorgemaakt en kunnen voorbij de eigen ervaring denken. Moni Hanasbei, GGZ Coach Welzijn bij Dynamo, is verheugd te vertellen dat binnen de aanpak ervaringsdeskundigen 'onderdeel van de familie' zijn: medewerkers die als gelijkwaardig worden gezien in hun kennis.

Springplank

'Helaas is de betrokkenheid van ervaringsdeskundigheid bij een aanpak als GGZ in de wijk nog niet vanzelfsprekend', vertelt Hanasbei. 'Terwijl een ervaringsdeskundige als geen ander weet hoe je psychisch en psychiatrisch lijden kan verzachten.' Ervaringsdeskundigen zijn hierdoor volgens Hanasbei en coördinator Charlotte van der Veen geschikt voor veel verschillende rollen. Zoals gastheer of gastvrouw bij de zogenoemde ED-plaatsen: ontmoetingsherstelplaatsen voor en door mensen met een kwetsbaar-

heid. Deze kunnen als springplank fungeren naar werk, betekenisvolle sociale contacten of anderszins van betekenis zijn voor bezoekers en ervaringsdeskundigen.

Betuttelend

Ontmoetingen van mens tot mens creëren zorgt voor het doorbreken van een stigma en het normaliseren van psychische diversiteit. 'Te vaak wordt nog gedacht: maar die doelgroep is zwaar, die kan beter naar een activiteit van de ggz. Dit is vreselijk stigmatiserend en betuttelend', onderstreept Van der Veen. Ontmoetingen dragen zodoende bij aan een inclusieve samenleving.

Spiegel

Ook professionals hebben profijt van ontmoetingen. 'Het contact van mens tot mens is waardevoller dan de functie die je bekleedt', aldus Hanasbei. Als collega houden ervaringsdeskundigen de professionals zo een spiegel voor. Hanasbei beschrijft wat het met haar eigen professionaliteit en met haarzelf als mens doet. 'Door met ervaringsdeskundigen samen te werken, kijk ik meer naar mijn eigen attitudes en

Wat is GGZ in de wijk?

GGZ in de wijk werkt in Amsterdam aan toegankelijke wijken voor mensen met een psychische kwetsbaarheid. Dit is een samenwerkingsverband van de gemeente Amsterdam, welzijnsorganisatie Dynamo, de ggz-organisaties GGZinGeest & Arkin en TEAM ED.

ervaringen. Het helpt mij om te begrijpen dat ik bepaalde gedragingen van iemand bijvoorbeeld eng vind. En: is deze angst gegrond? Negatieve vooroordelen – stigma's dus – met bijhorende gevoelens heeft iedereen, ook de professionals. Op deze manier worden ze doorbroken.'

TEAM ED

Alle medewerkers van TEAM ED, van directeur tot vrijwilliger, zijn bezig met kwartiermaken: ruimte maken voor ervaringswerkers in diverse rollen. Soms zijn ze co-trainer, soms ondersteuner van individuele bewoners in bijvoorbeeld de rol van coach, rolmodel of bondgenoot. Nieuw zijn de betaalde TEAM ED-ervaringsdeskundigen die worden ingezet in Amsterdamse buurtteams. Van erkenning in de vorm van betaald ervaringswerk worden Van der Veen en Hanasbei enthousiast. Volgens hen is de waardevolle kennis van ervaringsdeskundigen lang ongevraagd misbruikt en absoluut niet op waarde ingeschat. De erkenning in de vorm van betaalde plekken is dan ook precair en is iets wat bevochten moet worden. TEAM ED heeft in ieder geval een belangrijke plek bemachtigd binnen het sociaal domein van Amsterdam en hiermee ervaringsdeskundigheid hoog op de agenda geplaatst.

Dit artikel maakt deel uit van een reeks op movisie.nl over de verschillende rollen die ervaringsdeskundigen vervullen in bijvoorbeeld het welzijnswerk, maar ook in het onderwijs en bij beleidsvorming. Lees meer op www.movisie.nl/ervaringsdeskundigheid.

Hoe werken **interventieprofessionals**?

In het sociaal domein is diverse hulp beschikbaar voor mensen die problemen en tegenslag ondervinden op allerlei levensgebieden. Wijkteams, jeugdhulpverleners en sociaal werkers staan klaar om inwoners passende zorg en ondersteuning te bieden. In de praktijk blijkt dat de hulpverlening niet in staat is om bepaalde personen te bereiken. Sommige mensen komen klem te zitten in de complexe samenleving met haar ingewikkelde regelgeving en bureaucratie. Vaak gaat het om mensen met veel sociale of psychiatrische problemen die de veiligheid van anderen en zichzelf in gevaar brengen.

Nieuwe publicatie

Op enkele plekken zijn interventieprofessionals actief. Zij begeleiden inwoners met complexe problematiek die zijn vastgelopen in de systemen. Hoe gaan deze interventieprofessionals te werk? Wat is hun

aanpak? En in welke context opereren zij? Movisie heeft samen met het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid een verkennend onderzoek gedaan naar deze interventieprofessionals. In de publicatie 'De menselijke maat: interventieprofessionals in het sociaal domein' beschrijven ze hoe interventieprofessionals te werk gaan. De praktijk van deze professionals is op 5 locaties in kaart gebracht volgens de methode van shadowing. Dit is een terugkoppelende manier van participerend onderzoek waarbij de interventieprofessionals gedurende een bepaalde periode in hun dagelijks werk gevolgd worden.

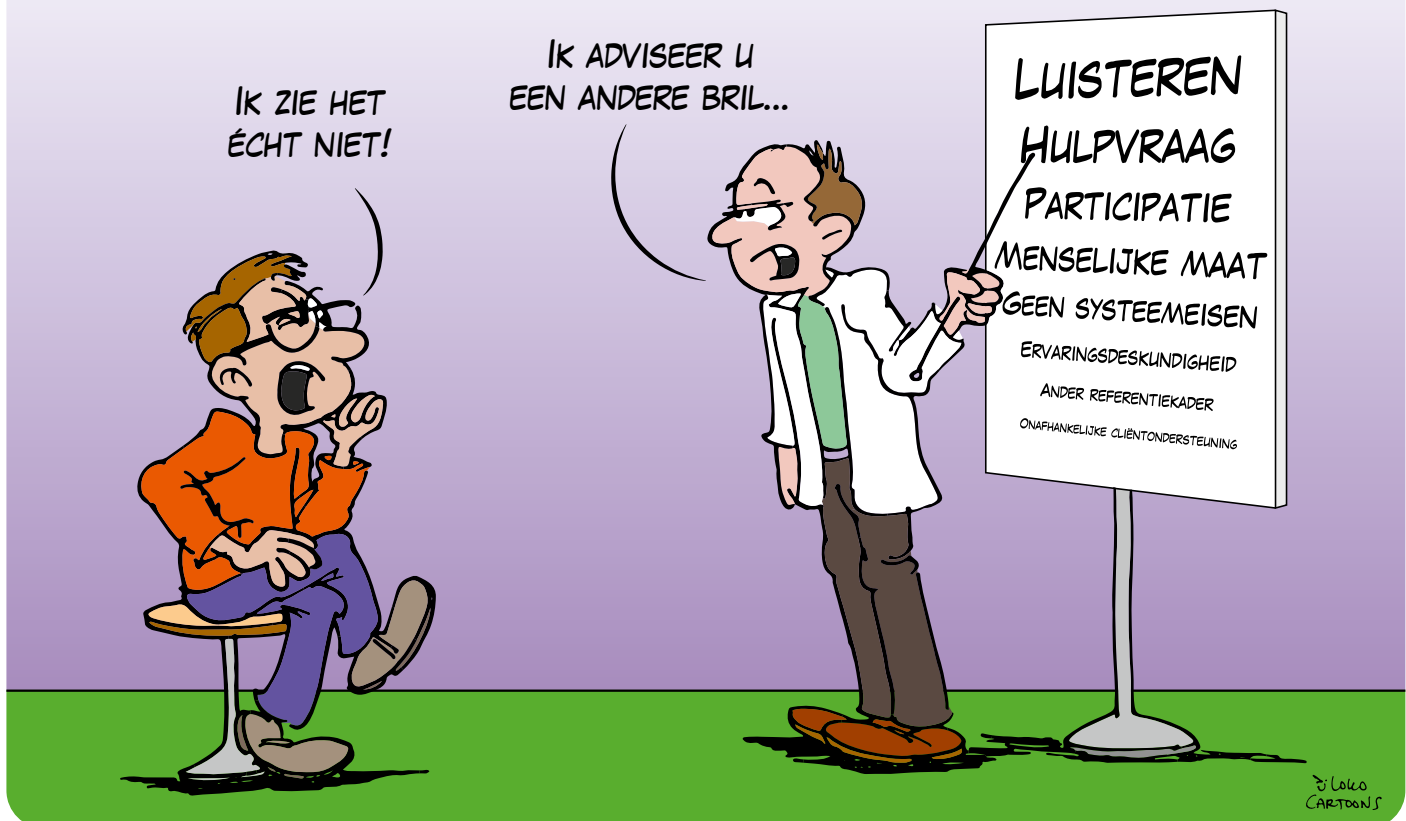
Het onderzoek geeft inzicht in de praktijk van de interventieprofessional, de vaardigheden en de randvoorwaarden waarbinnen zij opereren. Tot slot gaat het in op de werkzame elementen van de interventieaan-

pak. Daarbij wordt gekeken of de praktijk van responsief werken in deze werkwijze te herkennen is.

movisie.nl/interventieprofessionals

KIJK EENS MET EEN ANDERE BRIL NAAR DE LEEFWERELD EN VRAGEN VAN INWONERS...

Wat kunnen we leren van **de roze revolutie**?

In mei 2021 zond de VPRO 'De roze revolutie' uit, een vierdelige documentaireserie waarin regisseur Michiel van Erp vanuit zijn persoonlijke verwondering de historie van de LHBTI-beweging in Nederland onder de loep neemt. Wat kunnen we van die revolutie leren?

Gay Games 1998

Movisie.nl publiceert een serie ervaringsverhalen over een roze mijlpaal, de Gay Games Amsterdam 1998. Bijna 25 jaar later is dat wereldwijd nog steeds een van de grootste LHBTI-evenementen ooit. De Gay Games kende ruim 3.000 vrijwilligers, bijna 16.000 deelnemers en zo'n 275.000 bezoekers.

Vrijwilliger Gé Joosten: 'De sfeer van die week had van mij voorgoed zo mogen blijven. Ik voelde een stukje genoegdoening voor alle narigheid die ik gehad heb. Nu zijn wij even de baas! Fuck you all. Zonder iemand ook maar een kwaad woord toe te voegen. In de Kalverstraat zei iemand tegen me: 'Nou, het is wel een en al homo's in de stad.' Ik antwoordde: 'Ja, dat werd eens tijd!' Dat was een opmerking die ik in de jaren

daarvoor nooit had durven maken, begrijp je. Wat mij vooral hielp, was dat de burgemeester zo positief was.'

Burgemeester Patijn

Movisie-experts Hanneke Felten en Simon Timmerman reageren op de kleurrijke herinneringen van de activisten van toen. Ze geven daarbij aan wat we van hun ervaringen kunnen leren. Hanneke Felten: 'Bekend is dat je eigen mening vaak positiever wordt als de burgemeester bij een Pride aanwezig is of als een BN'er eraan mee doet en positief is over LHBTI-persoon. Burgemeester Patijn stelde in 1998 als het ware een sociale norm dat acceptatie van LHBTI 'gewoon' is.'

Foto: MacSiers Imaging

Buurtwijs bestaat 5 jaar

Buurtwijs, het platform voor buurtontwikkeling, bestaat 5 jaar. Om dat te vieren, blikt Buurtwijs in mei 2021 vol trots terug én vooruit met artikelen, blogs en filmpjes. Hoe maken professional: beleidsmedewerkers en actieve inwoners hun buurten en wijken mooier en leefbaarder? Buurtwijs bedankt alle buurtmakers die Buurtwijs maken en dragen.

In 5 jaar Buurtwijs staan ruim 500 artikelen: verhalen uit de praktijk, artikelen over onderzoek en publicaties, kritische blogs en portretten van grote denkers. Veel van deze artikelen zijn door buurtmakers zelf geschreven. Als ondernemende bewoner, bevlogen opbouwwerker, betrokken ambtenaar of sociaal ondernemer delen zij graag hun kennis of visie. Of ze schrijven enthousiast over hun aanpak of initiatief om anderen te inspireren. Buurtwijs verbindt deze praktijkkennis met inzichten uit onderzoek, theorie en geschiedenis. Zo versterken ze met elkaar de kwaliteit van buurtontwikkeling. De kracht van Buurtwijs bleek tijdens de eerste lockdown in voorjaar 2020, toen buurtmakers opeens hun activiteiten compleet moesten omgooien. Op Buurtwijs deelden zij tips en ervaringen over wat wél kon en hoe je bijvoorbeeld als buurtmaker online en offline met elkaar kan verbinden. Neem een kijkje in het rijke archief dat Buurtwijs in 5 jaar heeft opgebouwd en deel ook jouw kennis en ervaring! Ook iets schrijven voor Buurtwijs? Laat het weten via info@buurtwijs.nl

Slaaf van het systeem

Huilend probeerde ik duidelijk te maken dat ik niet kon wachten

Het is Koningsdag. Terwijl het volk juicht voor de grote baas die geen baas is, werk ik mijn e-mails bij. Ik lees een e-mail van de school van mijn dochter en voel me machteloos. Haar verzoek om een gemist examen in te halen, is afgewezen omdat zij geen antwoord geeft op de vragen van de examencommissie. In de e-mails van de examencommissie staan echter geen vragen. Mijn dochter raakt almaar gefrustreerder, daarom schrijf ik een e-mail naar school om uit te leggen wat er misgaat. Het antwoord: 'Het is conform het examenreglement dat de examencommissie aan de leerling vraagt waarom een examentoets gemist is, wanneer de afwezigheid nog onduidelijk is.'

Dit antwoord doet mij denken aan de tijd dat ik te kampen had met ernstige schulden. Er lag beslag op mijn inkomen en totaal onverwacht werden ook alle toeslagen verrekend. Opeens zat ik zonder geld, ik had zelfs geen geld voor eten. Aan de telefoon met de Belastingdienst kreeg ik te horen dat ik bezwaar kon indienen, ik kon binnen 6 weken een antwoord verwachten. Huilend en smekend probeerde ik duidelijk te maken dat ik zo lang niet kon wachten en dat er per direct actie nodig was. 'Het spijt ons meneer, dit is nou eenmaal de procedure.' Veel spijt klonk hierin niet door, eerder afstandelijkheid. De wanhoop die ik voelde, ging gepaard met machteloosheid en frustratie. Machteloosheid waar je moedeloos van wordt. En moe. Vooral heel erg moe! Mijn geloof in een oplossing zonk langzaam weg in een moeras van hopeloosheid.

In de jaren erna, toen ik werkzaam was in de schuldhulpverlening, kwam ik deze machteloosheid vaak tegen. Burgers die tot hun ontzetting ontdekten dat je nergens invloed op hebt als je er even niet uit komt. De oplossing die mensen zoeken is onbereikbaar geworden, verstopt achter call centers, juridisch jargon en ingewikkelde procedures. De onmacht van de burger is de onmacht van de hulpverlener. Beiden zijn verstrikt in een systeem van regels, procedures en protocollen. Hier en daar staat een dappere ziel op die hardop het verhaal deelt van wanhoop en machteloosheid. De pers schrijft, ronkende commentaren volgen en soms worden er vragen gesteld in de Tweede Kamer.

Maar de pers is even onmachtig als de burger en de hulpverlener. Zelfs de politiek slaagt er niet in daadwerkelijk iets te veranderen. Pleisters bedekken de wonden maar eronder ettert het gewoon verder. Kijk naar het toeslagenschandaal, we zijn al weer jaren verder en nog steeds is het voor de meeste mensen niet opgelost. Er wordt nog altijd gesteggeld over bedragen, over het wel of niet terecht compenseren en wat er volgens de regels kan. Er is niemand die met de vuist op tafel slaat en zegt: NU IS HET AFGELOPEN! Er is geen grote baas die zegt: vanaf nu doen we het anders.

We zijn allemaal slaaf van het systeem geworden, geketend aan onze eigen regels, protocollen en procedures. Zelfs als het volkomen verkeerd blijkt te gaan, zijn we niet bij machte om direct in te grijpen. Of het nu een benadeelde burger betreft, een hulpverlener of de minister-president. We zijn allemaal als ons koningshuis: er is de schijn van invloed maar zonder enige macht tot daadwerkelijk ingrijpen.

Marc Mulder, senior ervaringsdeskundige armoede en schulden bij Movisie